AZ ORSZÁG TÜKRE.

BUDAPESTI KÉPES KÖZLÖNY.

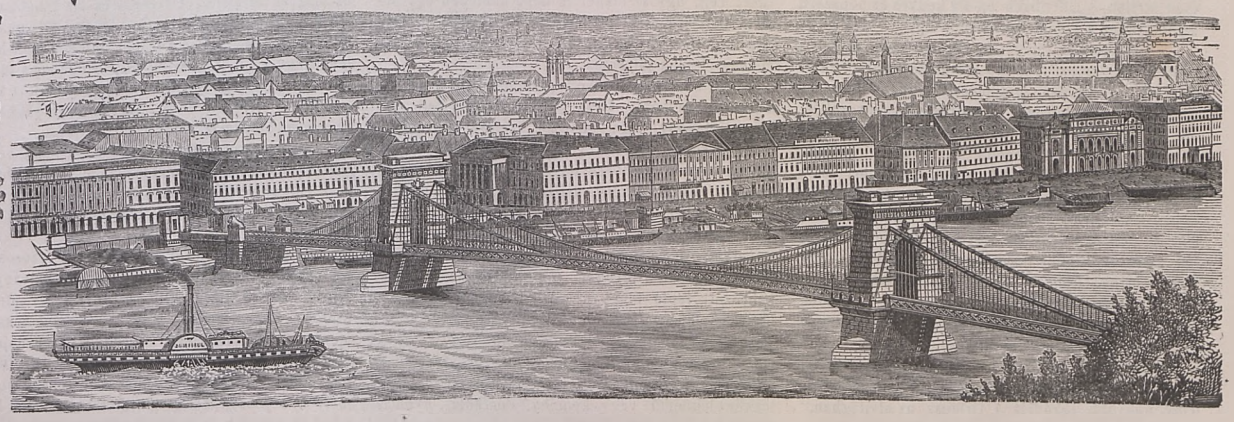

Harmadik évfolyam. — 8-dik szám. Pest, 1864. Márczius 11-én.

Kiadó: MATUS JÁNOS. A kéziratok Engel és Mándello-nyomdába, egyetem-utcza 2. sz. a. küldendők.

Előfizetési ár: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft., évnegyedre 3 ft. A lap megjelenik háromszor havonkint u. m. minden hó 1., 11. és 21-kén.

Tulajdonos és felelős szerkesztő: BALÁZS SÁNDOR. Kiadó-hivatal: Egyetem-utcza, 2-dik szám alatt.

(VK.) Két bájos sajátság az, melyeknek Offenbach világhirét köszönheti: a dallamosság és a vidám kedély. Ez, mi őt népszerűvé tette mindenütt, nehány rövid év alatt.

Tudós zenészek rendesen magasztos megvetéssel szoktak róla beszélni, s kétségen kivüli, hogy nem is tartozik ama nagy mesterek közé, kik örökéletű alkotásokkal ajándékozzák meg az emberiséget. De a művészet, valamint a természet országának gazdagságát épen az képezi, hogy nem egyféle fajt mutathat föl; s vannak benne sasok, melyek a magasba törnek, és tarka pillangók, melyek a mosolygó és hervatag virágokkal játszilag kaczérkodnak.

Nagy mélységet, mindig önálló eredetiséget, magas gondolatokat ne keressünk Offenbachnál; ez nem is az ő zenei köre; hanem keressünk — a mit bőven találunk, — kedves, bohó dalokat, jó kedvet, eredeti, vagy eredetileg alkalmazott ötleteket, vidám leleményeket, kifogyhatlan játszisságot, tréfát, könnyűd szellemet, szóval egy zenébe öntött, mosolygó bohózatot. Oly téren mozog, hol gyakran akaratosan hozzá nyúl a trivialitásokhoz, de mindig oly játszi és kecses, hogy még ezt is megbocsáthatjuk neki. Szóval nem csoda, hogy szeretik, mert szeretetreméltó. Styljének ritkán van egyöntetűsége; ő a tarkaságot szereti. Szerencsés körülményeinél fogva korán megismerte — s át birta érezni — a német, franczia és olasz zenét; hallotta a különböző nemzetek népdalait, s mind e benyomások tarkán és sokszinűleg jellemzik valamenyi operettjét.

Offenbach.

Offenbach Jakab Kölnben született 1822. jul. 8-án. 1835-ben a párisi conservatoriumba ment. Csakhamar, mint jó gordonkás figyelmet gerjesztett hangversenyekben, s több szinházi zenekarban kapott egymásután alkalmazást. Zenedarabokat is irt, de hatás nélkül. Majd három évet Németországban töltött, s csak 1841-ben tért ismét vissza Párisba.

Később kineveztetett a theatre-francais zenekar igazgatójává, s ott több nyitányt és felvonás közti zenét irt. Ekkor már készülő operettjeiből is adatott elő nehány töredéket, melyeket megtapsoltak.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

Hivatását korán föllsmeré, de csak 1855-ben kapott engedélyt, hogy saját szinházat alapithasson. Jul. 5-én nyitá meg szinházát a „Champs Elysées"-ben. Csakhamar hires ember lett, s noha eleintén csak egy felvonásos operetteket volt szabad irnia, oly termékeny lett, mint a tavasz. Mintha nem is irta, csak álmodta volna müveit.

Kis dalműveinek száma egész hosszú sorozatot képez.

A legszebbeket mi is ösmerjük; kedves dallamait játszák a zongorákon, sipládákon, fütyülik úton útfélen, s Offenbach ép oly kedves és népszerű nálunk, mint a vidám Párisban.

Emlékezünk, hogy nehány év előtt, midőn a nemzeti szinpadon Nyéki igazgatása alatt Szerdahelyi Kálmán meghonositá, az „Eljegyzés lámpafény"-nél bordala, a veszekvő menyecskék, „A férj az ajtó előtt," s benne a bohó Ducroquet Flórián, a „Varázs hegedű," e kedves életkép, „Az elisondói leány," teli édes spanyolos szerelmi és bordalokkal, a „Fortunio szerelemdala," s ebben a vidám Friquet, mily átalános hatásuak voltak. Az operette nagyobb tért kapott, mint az opera, tán mert ez utóbbi személyzetében akkor is sok volt a hiány. Elég az hozzá, hogy e játszi müzsa, melynek nem volt becsvágya a magas komikum, csak a bohózati vidámság, tréfa és édelgés, menyi vidorságot terjesztett köztünk is.

E közben Offenbach franczia társulatát is láttuk, a „Bouffes parisiennes"-től, s ezektől nehány nagyobb paródiát („Orfeusz az alvilágban," „A sóhajok hidja,") szintén a nemzeti szinpadon.

De ujabban a nemzeti szinház — hivatásának megfelelőleg — az operettekről lemondott, s „Dénise úr és asszony," s tavaly „Az átváltozott macska" voltak az utósók, melyeket láttunk. Annál nagyobb tért nyert a népszinházban, melynek ezekre sokkal égetőbb szüksége volt. Azt lehet mondani, hogy Offenbach müzsája ez intézet órangyala lett, s nem hiába nevezé ki Molnár a népszinház tiszteletbeli igazgatójául. „Dunanan apó" nagy sikere eléggé ismeretes. „A dajka," „Fecsegők," „A kofák" szintén tetszettek. „Az ördög pilulái"-nak egyes zenei részei hasonlag Offenbachtól valók, s jelenleg is a budai személyzet számos új dalművecskéjét tanulja.

Szóval e leleményes, vidor, kifogyhatlan zeneszerző annyira megotthonosult nálunk, hogy arczképét — mint szellemi ismerőst — fogják köszönteni olvasóink. Valóban, mintha ép úgy a mienk volna, mint Párisé, miután jobb része — müveiben — köztünk is él.

Nem vagyunk túlságos hódolattal iránta, de örömest bevalljuk, hogy dallamos zenei apróságainak sok kedves estét köszönünk; s bár genre-je kicsiny, de ő e genreban elég nagy.

Pár év előtt Pesten is megfordult, megismerkedett népdalainkkal és csárdásainkkal. Tetszettek neki, s Szerdahelyinek igéretet tőn, hogy egy operettjében majdan magyar dalokkal fogunk találkozni.

Ujabban a magasb válfajban is kisérletet tőn, s a bécsi dalszinház számára megirta a „Rajna tündéreit." Sok szép van benne, de a müértők mégis azt mondják, hogy ne lépjen ki soha a vidámság köréből, hol mindig szeretetreméltó. Maradjon ott alant, mert a képzelem magasában ugy járhat, mint Phoebus.

Az élet-meleg.

Ule O. után.

A tél már kezdettől fogva mindig a halál képe volt. Dermesztő lehelete egy néma sirrá változtatja az egész természetet. Az emberek szorosabban fűződnek egymáshoz, barátságosabban lobog a kandalló tüze, forró vágy támad a keblekben a meleg nyári napok után, s az első tavaszi napsugár kicsalja a virágokat, kiédesgeti az embereket a természet ébredő keblére. Képzeletünk iszonyú szinekkel rajzolja elénk az északi sark jeges, örömtelen vidékeit, mig gyönyörtől elragadtatva száll gondolatunk a melegöv, e földi éden felé.

Igy kötötte az ember életét már kezdettől a meleghez, s az ó korban ezt tekinték a világ teremtő öserejének. Iszonyú tűz volt a föld belsejében, s maga a föld nem volt egyéb az istenek tűzhelyénél. A rómaiaknál vesztaszűzek őrizék templomukban a szent tüzet, s a németek mindig tüzet gyujtának a napfordulat ünnepélyére a hegyeken.

A költői nyelv még máig is a tűztől, melegtől kölcsönzi képeit. Forró szerelmet énekel, meleg érzelemről beszél. Az ifjút lángra gyujtja kedvese, a szónok feltüzeli hallgatóit beszédjével. Hol az ember meghidegült az igaz és szent, a haza és jog iránt, ott tehetetlen az erő, eltűnik a tett.

Valamint földünk, zöld pázsitja alatt örök izzó tüzet rejt, ugy az ember is hord keblében egy oltárt, melyen a láng születésétől élte utolsó pillanatáig szüntelenül lobog. Ez oltár a szív, s a szív melege életünk főforrása.

A tudomány minden testben fedez föl szunynyadó meleget. Csak élesztení kell azt, hogy jótékony vagy pusztitó hatását nyilvánitsa. Üssünk aczélt tűzkőhöz, rögtön annyi meleg fejlődik ki, hogy a lepattogó aczél porszemek megtüzesednek. Vagy öntsünk nehány csepp vizet égetett mészre, ez annyira megmelegszik, hogy kezünkben nem birjuk többé tartani. Vegyünk egy légmentes szivatyút. A dugantyú sebes lökése által összeszorítjuk a csőben a levegőt, s a dugantyú végére alkalmazott tapló meggyül. Az érczeket tüzessé teheljük kalapácsolással, a harangok hosszas harangozás által megmelegednek, valamint aczél kézíjjak is többször egymásután ismétlődő feszités által. Igy melegség mindenütt képződik, hol valamely test, legyen légnemű vagy kemény, dörzsölés, nyomás vagy ütés által megsűrittetik.

Belső melegünket mi elégési folyamat által nyerjük. Ez hasonlit a mészoltáséhoz. Égő anyagaink legnagyobb része széneny és könenyből áll. Ezek magukba veszik a lég élenyét, s azt magukkal szénsavvá és vérré sűrítik. Az ily egyesitést vegyfolyamatnak nevezzük; nincs nap, melyen ezt a természetben ne észlelhetnők. Növényi és állati testeket látunk elrothadni, s élvezzük az erjedés termékét a borban, sörben és eczetben. A rothadásnál valamint az erjedésnél is szénsav fejlődik, ott a levegő, itt a czukorban foglalt éleny rovására. Mind a két folyamat közben melegség származik, mely gyakran 30 fokra hág R. szerint; sőt trágyahalmazok és szénaboglyákon ezt is meghaladja. A rothadást és erjedést tehát lassú elégésnek nevezhetjük, noha az tűz és fény nélkül történik.

Mint a halak az Oceán, ugy az emberek egy légtenger fenekén élnek, melyet elhagyniok nem lehet. S valamint a halak életére csak azon csekély mennyiségű lég van befolyással, mely a vizet körül övezi, ugy az ember életére nem az egész légnem, hanem annak csak egy része, az éleny bir döntő befolyással; és a mint a halak lélekző műszereinél a viz csak a levegő megritkitására van teremtve, ugy az embereknél a légeny az életet adó éleny megritkitására szolgál. Azért a lég 100 részében csak 21 rész élenyt, s 79 rész légenyt tartalmaz. Minden más arány hátrányára lenne az ember életének.

A levegőt az ember szája által szijja magába, és a légcsőkön, melyek faszerűen elágaznak, a tüdőbe vezeti. A tüdő két szivacsszerű ruganyos tömlőből áll, melyek a szív két oldalán vannak elhelyezve, s melyek közül a hol kisebb terjedelmű, s mindig két lebenyre van osztva, mig a jobbik három lebenynyel bir. Az emberi test vére a jobb szivpitvarból a tüdő-üterek által vezettetik a tüdőbe, hol az a körléggel, bár nem közvetlenül, érintkezésbe jő.

Ha figyelemmel vizsgáljuk a tüdő haránt átmetszetét, számtalan gömbölyű és tojásdad alakú lyukakat találunk azon, melyek rostos anyag által választatnak el egymástól. Ezen likacsok átmetszetei azon hólyagszerű testecseknek, melyekben a faszerűen szétágazott légcsőnek leglinomabb ágacskái oszlanak fel, s melyeket légsejteknek nevezünk. Rendkivül kicsinyek, átmérőjük gyermekeknél alig 0,035—0,05 vonal, meglett koruaknál 0,07, öregeknél pedig 0,1 vonal.

A vér a tüdőkbe a tüdőüterek által jut be, mely üterek szintén finom csővecskékben ágadzanak el, ezen csövek ismét még finomabb csővecskékbe mennek át, s ezek a hajcsővecskék tömkelegében végződnek. Ezen hajcsőfonatok bélelik ki a légsejteket, s itten történik a légcsere. Miután a vér a szénsavtól megszabadulva élenyt vett föl, a tüdővérereken át a szivnek bal kamarájához siet. A szív összehúzódása által a vér az üterekbe szökell, s ekkor teljesiti rendeltetését, a testtáplálást; utjában lerakja ugyanis a szükséges táprészeket, mig a fölhasznált és kiválasztott folyadékokat saját csatornáikba vezeti, s a vérereken át ismét a szív jobb kamarájába tör vissza, s onnét a tüdőkbe hajtatik, s ezen körforgást a halál bekövetkeztéig szakadatlanul folytatja.

És e közben minő változáson megy át a vér! A kilehellett levegő különbözik attól, a mit beszívunk; kevesebb élenyt, de annál több szénsavat és vizgőzt tartalmaz. A szénsav és viz tehát az éleny rovására képződött; lassú elégési folyamat jött létre. Általános volt a korábbi időkben ama hiedelem, hogy ezen elégési folyamat magában a tüdőben történik. Észlelhetjük azonban, miszerint a testrészekből a vérereken át visszatért vér sokkal több szénsavat tartalmaz, mint az üteres vér.

A szénsavas lég képződésének tehát nem lehet máshol történnie, mint magában a testrészekben; e szerint az elégési folyamatnak voltaképeni tűzhelyét a mindenütt jelenlévő hajcsöves edényekben találhatjuk föl.

Ha ezen hajcsöves edényeket szorosabban szemügyre vesszük, ezek igen finom halvány hártyával bélelt alig 0,006—0,003 vonal átmérőjű csatornácskák, melyek majd kör, majd hosszúdad alakban hálózatot, bogot képeznek. Ezen hajcsöves finom csatornácskák más más oldalrészét 0,002 vonal széles, 0,004 vonal hosszú testecsek borítják, melyek sejtmagvaknak neveztetnek, s ezek képzik újból és cserélik ki az egész szerves anyagrészeket. A sejtmagvakat számtalan rendkivül kicsiny és könnyen mozgható elemi részecskék alkotják, mely elemi részecskék a képződési erővel biró szerves folyadékban fejlődnek. A sejtmag külső felületén hártya támad, mely lassanként a sejtmagtól elválik s a közöttük támadt hézagot folyadék tölti be. Az állati sejt kiképződése ekkor már létesült. A régi sejt körül és benne újak képződnek, átváltoznak, megnyúlnak vagy megszélesbülnek, és ily módon alkotják az állati test sejtszövetét. Ime tehát a hajcsöves edényeket tekinthetjük minden szerves képződmény alkotójának. Azok kapcsolják össze az üereket a vérerekkel; általok történik a lélekzésnél az anyagcsere vagyis táplálás. A hajcsöves edények által szívja fel a bélcsőhártya a tápnyát, általok változik a vérből lerakodott tápanyag a különböző szervek szokott állományává, általok rakodik le az új képződmény, általok térnek vissza az elhasznált anyagrészek a vérbe, általok történik a vesék, nyálmirigyek és máj váladéka, nemkülönben a kigőzölgés. A tüdő hajcsöves edényei által a vér egyedül csak élenyt vesz föl, hogy ezt a test nagy hajcsöves hálózata azon szerveknek adja át, melyek anyagcseréje elégett terméket szolgáltat, mely mint szénsav és viz, ismét a tüdő által választatik ki.

Ezek szerint az állati melegség ugy tekintendő, mint vegytani elégésfolyamat terméke, s ekkor az üteres véroszlop is fuvóként tűnik fel, mely az elégési folyamathoz szükséges élenyt a testrészekhez sodorja.

És igy ha már egyszer megismerkedtünk ama forrással, melyből életmelegünk szétáradoz, ismerni fogjuk az eszközöket is, melyek által belmelegünket szitni és megőrizni vagyunk képesek.

Magától értetik, s a tapasztalás bebizonyitotta, hogy a melegmennyiség, mely egy elégési folyamat alatt fejlődik, történjék ez lassan vagy sebesen, mindig ugyanaz marad. Az elégési folyamat termékének mennyiségéből tehát ép úgy következtethetünk az elégett anyag mennyiségére, mint a fejlődött melegre.

A kilehelt szénsavas légszesz mennyisége a kor, nem és az ember egészségi állapotától függ. A férfi több szénsavat lehel ki, mint az asszony, gyakran két annyit. A kilehelés legnagyobb mértékét az ember 20—40 éve közt éri el, öregségében ismét kisebbedik. A gyermek naponkint körülbelől $28^3/_4$, a meglett férfi $68^1/_2$ lat szénsavat lehel ki. A gyermek tehát a kilehelés által naponkint $8^1/_4$, a férfi 20 lat szénenyt veszt. Egy lat széneny gyors elégés által annyi meleget szolgáltat, mennyinél $3^1/_4$ font viz 60° R. melegithető. Azon $8^1/_4$ lat széneny tehát, mely a gyermek kilehelése által lassan elég, elegendő volna 27 font vér 60° megmelegitésére, s a 20 lat széneny pedig, melyet a férfi kilehel, $64^5/_8$ font vér hasonló foknyi megmelegitésére volna.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

elégséges. Ehez jön még a naponkint kipárolgás és kilehelés által elkülönitett vérmennyiség is. Noha ennek legnagyobb része folyó állapotban, étel és ital által vezettetett a testbe, egy része mégis annak alkatrészeiből, köneny és élenyből a testben képződött. Mi naponkint mintegy 34 lat vizet lehelünk ki. Ha ez először a testben képződnék, úgy ez 4 lat köneny elégési folyamára következtetne, mely elegendő térforrás 68 font vérnek 60° megmelegitésére. Ily jelentékeny és szakadatlan hévfejlődés képes volna az ember belső melegét, mely kerékszámitással nem nagyobb 29°—31° R. s forró betegségekben sem haladja meg a 32° — tökéletesen fentartani. A kül léghőség erre alig gyakorol valami benyomást; az ember éljen meleg vagy hideg földöv alatt, belsejében a tűz akadályozatlanul ég. A melegveszteséget, melyet a test kivülről szenved, szüntelen fedezi a belső hév. Mesterséges módok által igyekezünk ugyan ezen melegvesztesége minél inkább kissebbiteni, ruhákkal fedjük magunkat hasonlóan az állatokhoz, melyeket a természet rosz melegvezetőkkel (szőr, toll, zsir) vett körül; de a kül hidegebb levegő mindamellett megfoszt némi melegtől; a kipárolgás, lehelés s ürülés által sok meleget veszitünk el. Mi csak óvhatjuk belső melegünket, ha táplálékunk által folytonosan a megkivántató égési anyagokat szolgáltatjuk hozzá. Azért oly tápszerekkel éljünk, melyek gazdag széneny és köneny tartalommal birnak, milyenek például czukor, lisztláng, zsír, s oly mértékben használjuk ezeket, hogy minden kilehelés és kipárolgás által elvesztett meleget tökéletesen helyre pótoljunk általok.

Testünk belső működését meg is nagyobbithatjuk. Minden erős mozgás, minden testi erőködés sietteti az anyag átváltozását, a lélekzést, és gyorsitja a vérkeringést. Ez által a melegfejlődés is nagyobbodik; de hogy ez a test hátrányára ne legyen, a bőr kipárolgása is gyorsabb lesz. Izzadunk s ezáltal eltávolitjuk magunktól a fölösleges meleget. Csekély mozgásnál, kivált alváskor, lassabban lélekzünk, s kevesebb meleget fejtünk ki. Innen van, hogy künn erős hidegben kevesbé fázunk, ha dolgozunk vagy sebesen járunk, mint benn gyöngén fütött szobában, ha tétlenül ülünk. Azért takarjuk be éjjel magunkat, hogy azon csekély melegséget, mely alvás közt kifejlődött, megőrizhessük. Azért zord téli éjszakákon utazáskor addig lehet csak biztos az ember a megfagyás ellen, mig az álomtól meg birja magát védeni.

A fóthi templom.

Minél több meleget veszitünk el, minél erősebb mozgásokat teszünk, minél gyorsabban lélekzünk, s minél nagyobb mennyiségben szíjjuk testünkbe az élenyt, annál több táplálékot, — különösen széneny tartalmuakat — kell magunkhoz vennünk.

Meleg nyári napokban kisebb az étvágyunk, mint hideg téli időben. Ez természetes; forró nyári időben kevesebb meleget vesztünk el, mint télen, s azért kevesebbet is kell utánpótolnunk. A délvidéki gyümölcscsel él, mely csak 12 századrész szénenyt foglal magában; mig ellenben a sarkvidékiek szalonnával és halzsirral táplálkoznak, melyek 60—80 századrész szénenyt tartalmaznak.

Éhség hidegséget szül, mert éhező testben a melegfejlődés csak a magát a lég élenyével összekötő s önmagát fölemésztő testrészek rovásaira történhetik. Éhség és hidegség megtörik a testet. A kettő egyesülve végkép megsemmisiték a franczia hadsereget, Oroszországból történt visszavonulásában. Kövér, széneny és köneny tartalmu ételek a legjobb védszerek a hideg ellen. Meleg ruházat egy részben kárpótolja az evést. A meztelen indus és a leghidegebb időben vadászó eszkimó fölemésztenek egyszerre egy fél borjút, vagy néhány halzsirt. A meleg földön semmiféle ragadozó állat sem éri el az északi jeges medvék nagy ehetőségét.

Tápszereinket oly mértékben sokasitsuk vagy kevésbitsük, (így követeli a természet,) a mily mértékben kisebbedik vagy nagyobbodik bennünk a melegveszteség. Az északvidékinek nem szabad kevesebb, a délinek nem szabad több széneny és köneny tartalmu étszerekkel táplálkoznia, mint a menyit kilehel, ha csak egességének ártani nem akar. Úgy nekünk is szükség, kik változó éghajlat gyermekei vagyunk, hogy nyáron kevesebbet, télen többet forditsunk élelmezésünkre. Egyrészről éhség, undor, csömör, másrészről józanság, igyekeznek minket is folyton a középuton tartani. Bár van elég kivétel is. Nagyon kevés ember hal meg éhen, de annál többen túlterhelik magukat. A szegény, egyszerü tápláléka mellett kevésbé van kitéve a kisértésnek, mint a gazdag, ki a különféle fűszerezett ételek által mesterséges ingert bir magának szerezni. Azért a gazdagok többet is szenvednek a túlterhelésben, mint a szegények, kiken ha olykor meg is esik a baj, munkás életök, testök erős mozgása által, s így a gyorsított lélekzés által csakhamar helyreütik egességüket.

A jólélési mód, ülőfoglalkozás mellett sétát és hűtőzést igényel. A tudós, iróasztala mellett görnyedezve gyöngén lélekzik, s a túlfeszitett szellemi működés mellett testi tevékenysége háttérbe szorul. Kell, hogy a szabadban új erőt nyerjen; hegyeket kell átbarangolnia; vadászik hideg időben, hogy mig szelleme pihenési időt nyer, szabadabb lélekzéshez jusson, és a gazdagon élvezett ételek és italok megemésztése megtörténhessék. A fáradt kézműves gyakran irigységgel nézi a tudós sétáit, s azokat haszontalan naplopásnak tekinti, a nélkül, hogy sejtené, hogy annak a mozgás szint oly szükséges, mint neki munka után a nyugalom. Az is hibás nézet, hogy többen ülőélet vagy gazdag asztal mellett akarják az erővesztést helyrepótolni,

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

holott az étel-italban annál mértékletesbnek kell lennünk, minél többet foglalkozik szellemünk.

Evés után, kivált szeszes italok élvezésekor, hideg viz után szomjazunk. A fokozott belmelegség lehűtést óhajt. Ez által a lélekzés gyorsabb lesz ismét, s általa a szénköneny fölöslege elröpül. Hideg fürdő épen úgy étvágyat gerjeszt, mint a hideg légben való mozgás, mert az elveszett melegség ujra képződni törekszik. Minden heves kedélymozgalom, öröm és bánat, harag és boszú, félelem és ijedés befolyást gyakorol étvágyunkra, részint a menyiben a vérkeringést akadályozzák, részint a menyiben a vért sebesebb szökemlésre ingerlik.

Hasonlókép befolyással van az étvágyra az éneklés, kiáltozás és hangos beszéd, mert a lélekzést gyorsitják. Innen van, hogy vig társalgás közt mindig többet eszünk, mint midőn magánosan étkelünk.

Álomban lélekzésünk lassan történik, azért igen hátrányára van az egészségnek az esteli gyomor-túlterhelés.

Mindezt jó tudni.

A mennyei birodalom.

(Andersson világ körüli utazásából.)

III.

(P. Ö.) Az európaiaknak Kanton és Hongkongban korán sincs kellemes életük. Miután itt más kilátásból senki sem telepedik le, csak hogy pénzt szerezzen, ezért oly rövid ideig, a menyire csak lehetséges, marad itt, hogy aztán honában élvezhesse fáradozásainak gyümölcsét. Ezért is igen kevesen visznek a szó teljes értelmében való háztartást. — Kiki házában marad, s a nap legégetőbb heve alatt is számadásaival foglalkozik; este aztán a folyamon kirándulással frissiti föl magát, s a házi fölügyeletet gondnokra bizza. A lég nem kedvező az európainak. A nyomasztó hőség, köd és eső, kivált marczius havában, lehangoltságot idéz elő; a kórok általánosak, s a halandóság nagy.

Hongkong vagy hivatalos nevén: Victoria, még egészen ifju város, habár külső jellegén legkisebb nyoma sincs az ifjuságnak. Még 1839 évben csak halászok és tengeri kalózok laktak itt, de miután az Anglia és Khina közti súrlódások elkezdődtek, az európai hajók itt kezdtek biztosabb kikötőt keresni, hogy a khinaiak gyülölete s bosszúszomja elől meneküljenek. Kiváltképen a mákony-csempészet szolgált ürügyül a háború kitörésére.

Tudjuk, hogy régibb évtizedektől a mai napig mennyire sikeretlen kisérlet s beavatkozás történt arra nézve, hogy a menyei birodalom kapuit a világra nézve megnyissa.

Minden gondolkodó agyban fölmerül a kérdés: Örökké zárva marad-e Khina Európának? Vajjon a nyugati miveltség nem idézendi-é elő Ázsia s Kelet ujjászületését, s a megkövesült alakokba nem fog-e életet lehelni, oly életet, mely a többi egész világra termékeny működésű legyen?

A legujabb események fölébresztik a reményt, hogy e kérdésre az idő kedvező feleletet adand. Már is sokkal jobban ismerjük Khinát, mint nagy apáink. S unokáink még jobban fogják ismerni azt.

Khina oly birodalom, melynek határai délfelé messze a forkörig terjednek, s északra Szibéria hideg tartományáig nyúlnak. Keleti partjait a Csöndes-tenger hullámai mossák, s nyugat felé Ázsia szivéig messze behatol.

E roppant birodalom, terjedelme következtében tömérdek legkülönnemőbb, sőt a legegyenetlenebb nemzetiségeket foglalja magában, melyeknek nincs és nem is lehet egyéb közös, mint — egy uralkodójuk. A jelenlegi khinai dynastia hódító, külföldi, mely az egész nagy nemzet nyakát járomba hajtá. Továbbá magában Khina szivében egész független tartományok léteznek, melyeket a mennyei birodalom összes harczereje sem volt képes meghóditni. Folyvást számos ellenpártok, sőt rendszeresitett forradalmi testületek és társulatok vannak, melyeknek törekvése a mostani dynastiát megbuktatni, s a hajdani királytörzsöt visszahivni. Ha mindezeket fontolóra vesszük, azon nézetre jutunk, hogy Khina bukás vagy alapjában való rázkódtatásnak néz eléje. S ez talán már a legközelebbi jövőben fölhivandja Európát, hogy a nyilt részeken behatoljon, és ott nyomatékosan szerepeljen, előnyösen saját, lealázólag a khinaiak részére.*)

De a gyöngeség, mely e nagy birodalomban tagadhatlanul létezik, ellensúlyozva van. Ez ellensúly a khinai államtestületnek összes szervezetében rejlik. Az egész birodalomban az egy hatalomban való hit és rabszolgai félelem uralkodik. Ez tartja össze a szétszakgatott részeket. A családban az apa, az országúton a legidősb, a városban a legelőkelőbb, kerületekben a mandarinok, tartományokban a helytartók, birodalomban a császár; — ezek azon hatalmak, melyeknek mindegyike, maga helyén mindenható kényúr, és csaknem megrendithetlen.

Az egész kormánygép, minden patriarkális egyhangusága mellett sem szegény a cselfogásokban. Ezek közé tartozik: hogy a korona hivatalnokai sohasem működnek saját születésök helyén, hanem mindig oly nép közt, mely előttük egészen ismeretlen. Továbbá, hogy mindig változnak, s áthelyeztetnek, s ekként nincs idejök: alárendeltjeik között jó barátokat szerezni, s az által hatalmassá és veszélyessé válni. (Oly rendszer, melyet Khinától európai államok is eltanúltak.) Végre pedig: a hivatalnokok azért is felelősek, a mi a parancsnokságuk alatti nép között történik.

Politikai tekintetben való örökösödés nem érvényes. Sőt még trónörökös sincs; hanem a császár választja azt, természetes, hogy saját családjából. Nemességet, legalább örökösödési jogon nem ismernek. A császári dynastia rokonsága mindamellett sárga öv által különböztetik meg, s annak tartása egyrészt az állampénztárra van utalva.

Egyedül a tudomány és ismeretek adnak itt jogot, (mily rossz lenne némely európai aristocratiára!) s miután csupán a régi irományokat és a vallás-könyveket tanulmányozzák, melyek engedelmességre és hódolatra buzditnak, s melyeknek utasitásait ezredévek óta a legnagyobb megelégedéssel követik, tehát a khinai nemzet óriási változatlanságának egyik alapja ebben rejlik.

A khinaiak a vallás és törvény által előirt illem és szokásokhoz nagyon hivek. Mindentől elfordulnak, mi nem azokban gyökeredzik. Ha bámuljuk, hogy az európai fényüzési és kényelmi czikkek ott még nem kelendők, gondoljunk rá, hogy azok az ottani politikai és vallási utasitásokon nyugvó életmóddal nincsenek öszhangzásban.

Nem kevésbé tény az is, hogy a bevitel menynyisége a kivitelét sokkal fölülmúlja. Ez a mákonybehozataltól ered, mely a későbbi időkben rémitőleg növekedett, s a nemzet testi és lelki erejét méreg gyanánt emészté föl, s ott ugyanazon szerepet játsza, mint a szesz-italok Európa sok államában.

Végtelenül többet lehetne irni e birodalomról, mely az érdeket és bámulatot oly magas mérvben képes felkölteni, de én csak arra szoritkozám, mit saját szemeimmel láttam.

* * *

A mennyei birodalomról közlött e töredékek is elegendők bebizonyitani azt, hogy midőn mi, európaiak, a khinai szót a nevetséggessel egy értelemben vesszük, tulajdonképen magunkat tesszük nevetségessé. Mert ismerethiányunkat áruljuk el, mely egy művelt korszakban mindig nevetséges.

A kurta-kigyó.

(Természetrajzi vázlat.)

— Tschudi után. —

A kurta-kigyó egész Europában (nálunk Magyarországon is) honos; azonban többnyire hegységekben, s nem összefüggő elterjedtségben, hanem vidékekkint megszakasztva fordul elé. Nagyon kedveli a napsugárnak kitett sziklás helyeket, szeret a melegben köveken, fatörzseken heverni; esős időben nem jő ki rejtekéből.

Szine rendesen sárgásbarna; hátán apró gömbölyű vagy négyszögű foltok által képezett girbe-gurba fekete vonal kigyózik végig; fejbubján két V-t képző homályos vonal látható. Nyaka vékony, torka sárgásfehér, hasa gyakran feketén márványozott. Farka kicsi, kemény, sárgás hegyben végződik. Szine egyébiránt gyakran változik — évszak, nem, kor, és vidék szerint. Aranysárga szinű, egyátalán nem élesiátásu szemei, feltünően élénkek és villámlók.

Kedvencz tápláléka az egerek; de eszik férgeket, bogarakat, gyíkot, apró madarakat, sőt állitólag békákat is, mikre azonban harapása nem veszélyes.

Torka oly szétnyuló, hogy egy vakandot elnyelhet, miközben azonban állkapczája, sőt maga az állat is, gyakran szétszakad. Az állában és szájpadlásán levő három sor fogával nem bir rágni, hanem csak prédáját ragadja meg azokkal.

A kurta-kigyó sem nagyságánál, sem természetének vadságánál fogva, nem veszélyes. Hossza 2 láb és 3 hüvelyk, vastagsága egy hüvelyk. Nyugton hagyatva sohasem rohan meg embert, vagy nagy állatot; sőt ösztönszerűleg fut ezektől; hanem ha ingerlik vagy rálépnek, csigamódra összekanyarul, sziszeg s nyilként ellenére pattan, azt megcsipi és üldözi. Ha éhes: akkor sem megy vadászatra préda után, hanem nyugodtan várakozik, mig valami közelébe jő, ekkor sziszeg, s a prédául kiszemelt állatra dobja magát, azt megharapja s hagyja futni tovább, — de szemmel tartja, mert jól ismeri harapása hatását. Egerek rögtön kimúlnak csipésétől, a madarak nehány percz, juhok, kecskék nehány óra alatt; nagyobb állatok csak ritkán; azonban ezek is feldagadnak, s egyideig betegeskednek utána. A hüllőknek — ugy látszik — nem árt a kurkigyó harapása. Egymás közti viaskodásuk alatt a kurtakigyók szorgosan tartózkodni látszanak a harapástól.

Fogságban a kurtakigyó semmi táplálékot sem vesz be, mindamellett 12—16 hónapig elél. A hozzá bezárt egeret megöli ugyan, de nem eszi meg; sőt fogságba jutván, a legutoljára magához vett eledelt kiadja, s halálra éhezik. Egyébiránt a szabadban is kevés táplálékkal él; csak nehány nap mulva néz szét uj egér után, ha az utolszor megevettet elemészté. — Megfogása könnyen történik. Az ember a fejére lép, farkát megfogja, s aztán ennélfogva fölemelvén, katulyába bujni hagyja. Bármily dühösen sziszeg is ilyenkor, nem mer fejével a tartó kézhez visszafordulni, hogy azt megcsipje. Ügyes kigyófogó minden aggály nélkül emelheti föl a földről, szabad kézzel. Ha csizma van az ember lábán, semmitől sem kell tartani; a kigyó nem harapja át a bőrt, s aztán nem emelkedik fölül a csizmaszáron.

Nem ritkán megtörténik, hogy e kigyó gyermekeket, favágókat, vadlesőket, gyalog-utazókat s kaszásokat veszélyesen megharap. Ha nincs nagy forróság, vagy a megsebesült nincs hevült állapotban — ily esetben egyátalán nem halálos a csipés, csak legyen bátorsága az illetőnek azonnal a sebet erősen kiszíni, aztán kimetszeni, lekötni, szükség esetén kiharapni, vagy taplóval kiégetni. Ezután valami maró-szerrel boritandó be a seb: választóvizzel, lúggal, vagy legalább is pálinkával. A seb kiszívása egészen veszélytelen, miután a kigyómérgeg a gyomorra nézve egészen ártalmatlan, s csak a vérben van hatása. Ha a seb sem ki nem szivatik, sem ki nem metszhető: akkor oly erősen a mint csak lehet, körül kell kötni, aztán izzószén teendő rá, s ezután valami maró szer. A méreg csakhamar nehány pillanat mulva erős szédülést idéz elő, a sebesült leesik, a seb megdagad — de csak nagyon kedvezőtlen körülmények közt, vagy elhanyagoltatás folytán lesz halálos.

A kurta kigyó, a mily veszélyes más állatok életére nézve: annyira szívós élettel bir maga. Pálinkában 2 óráig, a légszivatyú alatt 18—24 óráig képes élni; levágott feje még harap és pedig mérgesen. Dohánynedv azonban nehány pillanat alatt megöli, — a kéksavany pedig rögtön, valószinűleg a chloroform és az aether is.

Télen át falazatokban, kőrakásokban, odvas fákban tartózkodik, vagy több lábnyira az egérlyukba búvik, hol folytonosan, de nem mélyen alszik. Tavasztól kezdve páronkint él együtt. A nyár folytában ötször vedlik, s mint minden mérges kigyó, 12—20 darab élő kölyket vet, melyek már világra-

*) A még most is uralkodó dynastia ellen később kitört forradalom, szerző ebbeli nézeteinek valódiságát teljesen igazolta.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

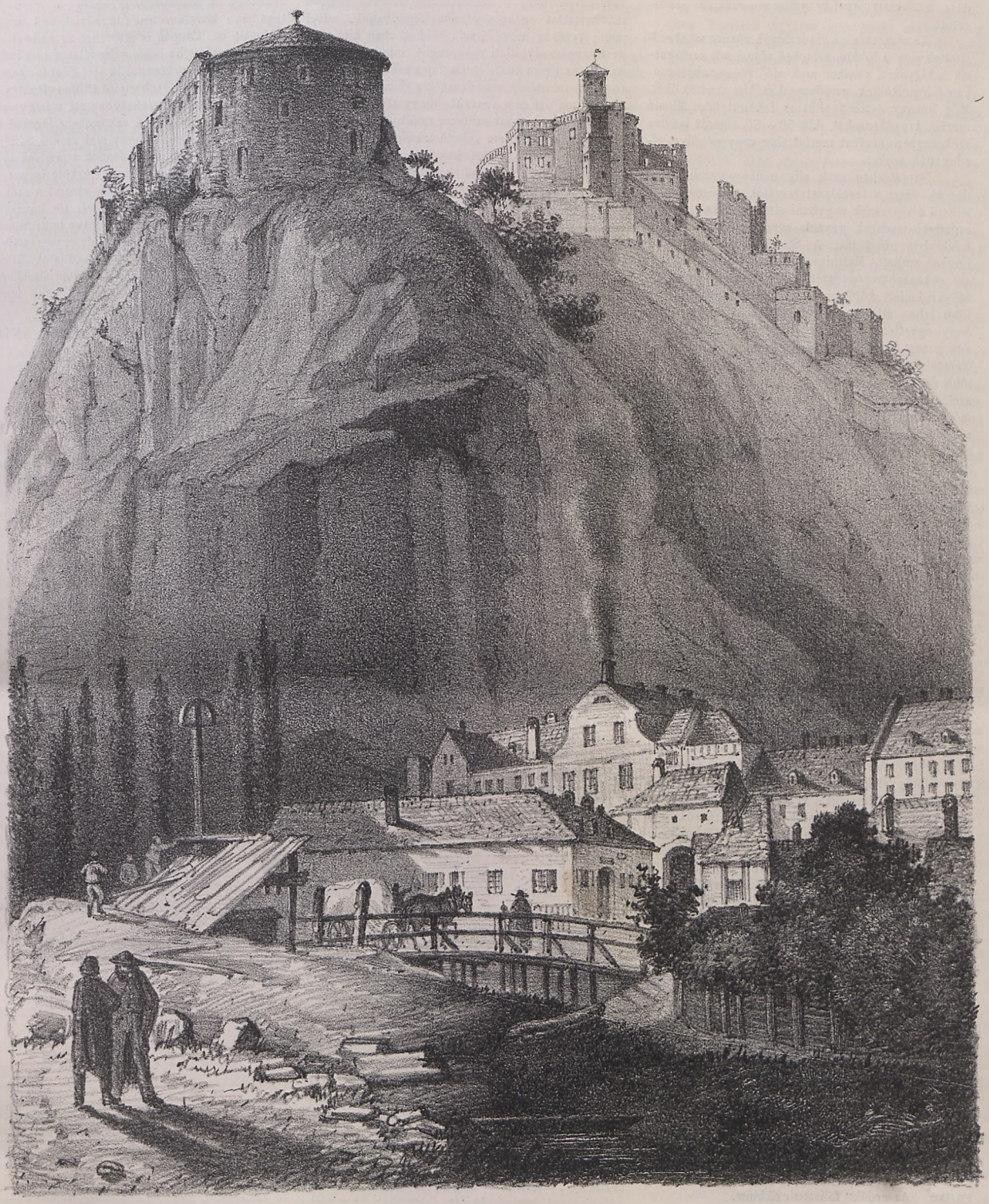

Trencsén.

jöttükkor erősen ható méregfogakkal fegyverezvék, öt ujjnyi hosszúak, s csak a hetedik évben fejlődnek ki egészen.

Ennekelőtte a kurtakigyó, mint a vipera, orvosilag is használtatott. A gyógyszerészek élve tartogatták, hordókban, korpa közt. Zsirját gyógyerejűnek tarták; hasának leve igen jótékony orvosság aszkórosoknak. Húsa egyátalán ártalom nélkül megehető, valamint az általa megölt állatoké is.

Árát jól fizették, ennek következtében sokan foglalkoztak fogdosásával, mire nézve különböző helyeken különböző eljárást követtek. Schweitzban, Geszner szerint, a kigyóvadászok bokrokba, kőrakások közé bort tettek ki, melynek illatára kigyók eléjöttek, a borból ittak, lerészegedtek, s részegségük közben a vadászok által könnyű móddal összeszedettek.

Franciaországban a kigyófogó kiment egy

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

vasfazékkal és vaslábbal a kigyós vidékre, itt tüzet rakott, fogott egy kurtakigyót, ezt bedobta a vasfazékba és sütni kezdé. Borzasztó sziszegésére minden közeli kigyó odacsődült, miket aztán a vadász, bőrkesztyűjével kényelmesen zsákjába szedegetett.

Az olaszországi viperafogók abroncsokat erősitettek meg a földön, sziszegő síppal oda csalogatták a kigyókat, s mikor ezek előjövén, az abroncsokon fölemelkedtek, csipővassal zsákba szedték őket. Még néhány évtized előtt is lehetett látni Milano utczáin kigyóárusokat, kik 50—60 viperát hordva szekrényben, kivánat szerint élve vagy megölve, eladogatták azokat.

Napjainkban csak alig néhány darabot fogdosnak össze a természetvizsgálók, s mégsem észlelhető a viperának nagybani elszaporodása. A nagy ragadozó-madarak ugyanis szenvedélylyel és nagy mértékben pusztitják. A St.-Salvador hegyen a Lugano mellett, Matthison és Ebel állitása szerint, oly sokaságban tenyészett e kigyó, hogy több házból ki kellett költözni a lakosoknak. Dr. Schinz több izben átkutatta a nevezett hegyet a nélkül, hogy egyetlen darabot is talált volna, s megbizott egy ismert kigyófogót, hogy küldjön neki néhányat. Nemsokára kapott is ettől egy bádogszelenczében több darabot, mind mérgest. Kiváncsian nyitá föl a szelenczét, s talált benne tizenhat darab közönséges méregtelen siklókigyót. Egyátalában, a mi a viperák sokaságáról és veszedelmességéről mondatik, túlozva van. E sorok irója, minden utánjárása daczára sem bírt a legujabb időből egyetlen egy olyan esetről is hitelesen megbizonyosodni, melyben a viperamarásnak emberen halálos következése lett volna. Fájdalom, szédülés, forróság, hányás, merevülés, görcsök, szomjuság, elbágyadás, reszketés — voltak rendes következései minden esetben a kigyócsipésnek, mely bajokat azonban izzasztókkal, valamint más könnyű szerrel lecsillapitottak.

Uj kisérletek a vizáradások körül.

Három folyami és erdőségi főfelügyelő, Jeandel F. Cantégril J. B. és Bellaud L. urak, a tudományok párisi akademiájának, egy a „vizáradások"-at illető nagyszerű munkának eredményeit nyujták be. A szakavatott, tudós folyami és erdőségi főfelügyelők tapasztalat utján akarják eldönteni azon gyakran felmerült s vitatott kérdést:

„hogy mi befolyással van a vizáradásokra nézve azon körülmény, ha a hegyek erdőkkel vannak benőve, vagy kopaszak."

Kisérletek a Vogézek két völgyében tétettek, mely völgyek a régi dabo-i grófsághoz (Departement de la Meurthe) tartoznak, s melyek közül az egyik egészen be van nőve erdőkkel, a másik csak rész szerint. Az egy évig folyvást tartó kisérletek eredményei számokkal vannak kifejezve. Az esőmennyiség közönséges esőmérővel méretett, s a gyorsan lefutó viz-ár gátak szerint határoztatott meg, mely gátak a folyam mentén több helyen e végre emeltettek. A kisérletek 50 millió köbmeter esőmennyiségről szólanak, s világosan bebizonyitják, hogy a vizáradások ellen legjobb óvszer az erdőültetés.

„Elég lenne, — állitják a szerzők, — valamely téren közönséges viszonyok közt, csak felényire az erdőt megritkítani, hogy az által megkettőztessék azon térnagyság, mely vizáradásnak kitéttethetik." — Figuier „L'année scientif."

Ennyit a lapunk egyik közelebbi számában közlött, „Az erdők" fóliratu czikkhez.

ANACHARSIS.

Emlékezés a „föltámadt halottra".

Hogy az ember testalkata, annak belső szerkezete nagyon hasonlit más állatokéhoz, az rég elösmert dolog. Hogy állati szerveink különösen a majmokéval sokban igen közel állnak egymáshoz: tagadni senki sem fogja. Ha az emberi testet tehát a természet vizsgálói más állatokéval összehasonlitják és méregetik, az ellen nincs, nem lehet kifogásunk. De midőn ezek tovább mennek, és az embert a majmokkal atyafiságba hozni akarják: itt már mi, (más táborbeliek) is szót kérünk. E genealogikus származtatást egészen el nem fogadhatjuk, mivel ezen atyafiság úgy látszik többet akar kifejezni, mint csupán oly állati rokonságot, minő például a macska és tigris közt létezik fajra nézve, melyet ők azonban semmiképp sem éreznek egymás irányában, — ha csak azt nem vesszük, hogy atyafiságos rokonszenvből egymást szétszaggatják és fölfalják. — Az atyafiság tehát nem vehető testileg: — ez valami benső lelki rokonszenvet és vonzódást akar kifejezni, melylyel rokonink iránt viseltetünk. E szerint, midőn a materialisták az embert a majmokkal atyafiságba hozni törekszenek: az állatokat rendeltetésükön fölebb emelik, az embert pedig hozzájuk letörpitik! — Ebbe egész közönyösséggel beleegyeznünk nem lehet.

Meg kell jegyeznünk, ha az emberi méltóságról szó van, hogy ennek legfőbb előnye, mely őt az állatokon nagyon felül emeli, az, hogy müvészete, tudománya, vallása és erkölcse van, — és ne higyjék önök, hogy azzal az állatokat megajándékozni, az emberiséget ellenben belőle következtetni lehetne, néhány, a majmok életéből vett kalandos elbeszéléssel. Mindenek előtt azt a megjegyzést tesszük, hogy a vallás legelső alapja nem a félelem érzése. Az igazi vallás alapja nem a félelem, de annak ellenkezője, a szeretet. — Ezen tiszta, gyöngéd szeretet egybefűzi, együtt tartja az emberiséget; ez emeli s csak ez emelheti az embert lélekben istenhez. Ha az ember vallási érzülettől áthatva istenhez akar fohászkodni, azt bizonyosan nem félelemből, — mert a félelem arra képtelen, de csupán csak szeretethől, benső lelki vonzódásból tehette, és teszi most is, a ki teszi. Már pedig miként fogják a materialisták ezen tiszta szeretetet, s igy a vallásra képességet az állatokba belemagyarázni? arra valóban kivánczsiak vagyunk, — ha csak azon minden állatban természeti ösztönt, melynél fogva ápolójához ragaszkodik, annak nem veszik.

Ellenben, hogy a vallás nem eredeti, az emberrel született vonás, s igy nem szolgálhat „zoologiai jelvül," — és „hogy erkölcsiségünk nevelés és a társadalmi élet befolyásának következménye: ez sem velünk született eredeti vonás," ezen két állitás egészen téves, és a természet törvényeivel merőben ellenkező. — Különös és furfangos argumentatiója van Mentovich F-nek, midőn az állatokról beszél, s azt mondja: „miután kétségtelen, hogy az állatok félnek, tagadhatni-e, hogy a vallás legelső alapja nincs meg az állatokban." E szerint tehát az állatokban megvolna a legelső alap a vallásra; a fentebbi állitások következtében pedig az emberben „a vallás nem vele született eredeti vonás," ilyformán az állatokban még több vallási alap tételeztetik fel, mint az emberekben, — mit talán maga M. F. sem fog hinni. A mi pedig a materialisták eme állitásait illeti: „hogy a vallás és erkölcsiség nem eredeti, az emberrel született vonás," — ez oly minden indok nélküli, és a természet törvényeivel ellenkező állitás, mely — szerencsére, — soha sem verhet útat az emberek meggyőződéséhez. A természettudomány szigorú törvényei szerint, melyekre akarják a materialisták is tanaikat alapitani — döntetlenül áll ez elv: „a hol nincs, ott ne keress." Ha tehát az emberben a vallás és erkölcsiség nem volna eredeti, vele született vonás, vajjon hogy hozhatná elő azt a nevelés és társas élet, mint következményt? Csak azon mag gyümölcseit adja vissza a természet, melyet beléje fektettünk. Igy hiába várnók, hogy a fűzfa almából — ujabb ojtás nélkül arany érdencz teremjen. Szintúgy el kell ismernünk azt is: hogy ha az emberben nem volna meg a vallás és erkölcsösség alapja, mint vele született eredeti vonás, azt a nevelés és társas élet (mely azt csak idomitja és különféleképen módositja.) kifejteni és létrehozni az emberben sohasem volna képes. Különben a természet törvényeiben ellenmondásnak kellene lenni. Épen azért, mivel az embernek müvészete, tudománya, vallása és erkölcse van: szükségképen következik, hogy annak alapja is benne van, és hogy ez eredeti, vele született vonása. Igaz, hogy az nincs meg csupán az állatiságban, de megvan az ember lelki tulajdonaiban, melyek őt épen az állatok fölé emelik. De minthogy a materialismus védői a lélek lételét tagadják: következetesen tagadniok kell annak tulajdonait is. Csupán is igy lehet az embert a majmokkal atyafiságba hozni. Csodálatos törekvés!

Bármint magasztalják is Brehm szerint a majmok társas életét, bármint állitja is Huxley, hogy azokkal az ember atyafiságban áll, s hogy azokban is megvan a vallás és erkölcsiség legelső alapja, — még sem hihetjük, hogy eljő az idő, midőn majd a materialisták missióba mennek a majmok társaságába, hogy köztük a vallást és erkölcsiséget tovább fejleszszék és kimiveljék. E szerint a czél: csak az emberiség elállatositása lehet. De hová vezetne ez? — midőn az ember eltekintve lelki tulajdonaitól, legroszabb, leggonoszabb, de egyszersmind legnyomorultabb is lenne minden állatok közt. Én legalább, ha ez új világnézet tanai általánosságra vergődnének, minden inkább óhajtanék lenni az állatok országában, csak ember nem.

TREMKÓ ANTAL.

A fóthi templom.

(Képünkhöz.)

A kik fővárosunkból a közel fekvő Fóthra kirándulnak: azonnal sietnek megtekinteni azon szép új templomot, mely a haza egyik legtisztább s legnemesb stylben épült egyháza. Ez 1845—1856-ban épült a vallásos érzelmű gr. Károlyi István költségén, Ybl Miklós épitész terve szerint, s vezetése mellett. A müncheni bazilika hasonlatosságára van épitve, bizantrománi modorban. Mintegy 14 lábnyi magaslaton áll, melyre 20 széles lépcső vezet. Kapuzata nagyszerű. Fölül a Gasser János által faragott, s három napkeleti királyt ábrázoló domborű látható, két oldalon pedig a toronyszerű fülkékben Szent István és László királyok szobrai. A homlokzat ormán a szeplőtlen szűz kilencz láb magas szobra áll, Fernkorntól. A főtornyok 143 láb magasak, a két kisebb torony 90 lábnyi.

A belső megfelel a külsőnek, s leirása igen hosszúra terjedhetne. Olajfestményeit s freskóit Blaas Károly jeles müvész készité. Az oltárkép a szeplőtlenül fogantatott szűz képét ábrázolja. Az oltár márványlapja drága kövekkel mozaikszerűn van kirakva, s Florenzben készült.

Az egyház alatt pompás sirbolt van, a grófi család temetkező helyéül. E sirbolt talaja pompéji modorban fehér és fekete mozaikkal van kirakva.

Ez egész templom örökszép emléke leend gr. Károlyi István mély vallásos érzületének, s ebből folyólag a müvészetek nemes és tiszteletreméltó pártfogolásának.

Ily nemes érzés és áldozatkészség, minél inkább ritkúl anyagias irányú korszakunkban, annál nagyobb érdemmé válik.

Trencsén.

(Képünkhöz.)

Legrégibb városaink egyike. Azt mondják, római eredetű; s valószinű, hogy őseink bejöttekor már mind a város, mind a vár fenállt, mert egy megye ettől vette nevét.

Egykori hires ura, Trencséni Máté e várat igen megerősité, s midőn ez meghalt, Róbert Károly király Bebek György tárnokmesternek ajándékozá. Mátyás király, ki sokszor mulatott itt, Zápolya Istvánnak adta. Ez pompás kertet csináltatott ottan, s egy 95 ölnyi mély kútat, mely ma is látható. Később az Illésházyak birtoka lett, legutóbb pedig báró Sina vette meg.

Regényes hely a Vág balpartján, meredek hegyek közé szorulva. A vár most is meglehetős állapotban áll, s a táj festőiségét igen emeli.

A kir. városban csinos épületek láthatók, s a 3200-ra menő lakosok tót, magyar és német ajkúak.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

SZÉPIRODALMI CSARNOK.

Tíz nap története.

— Márczius 8. —

A múzeum díszterme̜ben tegnapelőtt (márczius 6-án) folyt le ama sokat emlegetett hangverseny, melyben előkelő hölgyek léptek föl, az alföldi szűkölködők javára.

A közreműködők névsora már előre nagy érdekeltséget ébresztett, s a jegyeket csakhamar elkapkodták. „A kiváncsiságot meg kell adóztatni," inditványozá a minap egyik kitünő irónk, s a rendezők valóban jól tevék, ha törekedtek, hogy e ritka érdekességű hangverseny minél többet jövedelmezzen. A legjobb czélra jövedelmezett.

Ezúttal a hangversenypad a jótékonyság oltára lett. A kik oda léptek, nem ragyogni, kitűnni vágytak, hanem áldozatukat tevék le rajta a — szegényekért. Ezért nem is ékeüket vagy ügyes zongorajátékukat, hanem mindenek előtt nemes szivöket illeti a dicséret. Velök szemközt a birálóknak semmi közük; minden toll — hasonlóan a Döbler bűvös kalapjához — ontani fogja lábaikhoz a virágokat.

E hangverseny igazán ritka látvány volt. Aligha gyűlt össze fővárosunk bármely köztermében fényesebb közönség. A selymek és legyezők susogtak, gyémántok, gyöngyök, fehér vállak ragyogtak; mosoly, virág mindenfelé; a legkitünőbb delnők, a legbájosabb fiatal leánykák foglalták el a zártszékeket; hires müvésznők és zeneköltők „néző közönség" lettek; látni lehetett sok, ily helyen sohsem látható nevezetességeket; itt az országbirót (gr. Andrásy Györgyöt,) ott az akadémia alelnökét; s még a karzatoknak is oly vendégei voltak, kik máshol csak páholyok bársony zselyeszékein láthatók. Nem hiányzott semmi más, csak a levegő nagyobb fénye, hogy jól bevilágithatta volna az egész díszterme̜t, melynek nagyobb részét most is, mint rendesen, ovidi homály fátyolozta el.

Este fél hétkor már az egész terem tömve volt. Még a hangversenypad is megtelt néző hölgyekkel, járó kelő rendezőkkel, és a hölgyeket ki-be vezető lovagok jelentékeny csapatjával. Ott egész „en famille" folyt minden. Nem volt az a szokásos csend, melyet a múzsák ez ünnepélyes deszkákon megkivánnak. De ezúttal nem is az ő helyök volt ez, hanem inkább a — gráciáké. — Néhol férfiak és hölgyek az előadások közeiben egész kis szalont rögtönöztek. Hangosan csevegtek, nevettek, tréfáltak; jókedvű fiatalok ellepték még a nagy candelabre-ok érztalpát is, s hogy lelkesülésüknek minél nagyobb tanujelét adják, oly tapsversenyt rendeztek, minőről még a párisi claque hősei sem álmodoztak soha. Mindez növelé a müverseny otthoniasságát, s örvendetes bizonyságot nyújtott, hogy a mi előkelő hölgyeink — hála istennek — nem idegesek; sőt, miután közelükben e hősi tapsokat minden nagyobb rázkodás nélkül kiállották, a jövőért sem aggódhatnak többé.

A müsor oly változatos és tarka volt, mint egy quodlibet. Élveztük Beethowent és Verdit, a csárdásokat és khorálokat, Chopint és Bakodit. S e közben három hosszú óra úgy elröpült, mint ha csak néhány pillanatból állott volna.

Legjobb lenne, ha a részletek megemlitésében én is sort tartanék; de nem állhatok ellent, hogy legelőbb is az ünnepély fénypontját ne emeljem ki.

Ez a szavalat volt.

Herczeg Odescalchy Gyuláné (szül. Degenfeld Anna grófnő,) e bájos és nemes hölgy — a legszebb és legnehezebb részt választá: Vörösmartynk „Hymnuszát", ez emelkedett szellemű költeményt, melyet csak az szavalhat ily hatással, ki minden szavát jól megértette és átérezé. Ezért volt a fiatal herczegnőnek legnagyobb diadala, s ezért jutott ő neki a tapsok, ünnepeltetés és kihivások oroszlánrésze. Egy szó: a „szabadság", oly erőteljesen zengett az ő bájos ajkain, hogy annak minden szépségét kifejezé; s ha már a „bazár"-ban minden plebéjust elbájolt nyájas, vidám és lekötelező modorával: most meg valamenyiünket mély tiszteletre indita nemes és mély érzelmeivel, melyeket, egy költeményt szavalva, oly egyszerűen és mégis meghatólag birt kifejezni.

Egy barátom, hét óra előtt látva a díszterembe tóduló közönséget, valószinűleg sok igazi és nagy művésznő üres hangversenyeire emlékezett, s némi józan gúnynyal jegyzé meg: „mundus vult decipi!" De hallván e szavalatot, bizonyára másként gondolkozott: a világ mégse csalódott itt, mert többet talált, mint a mit keresett; nemcsak bájos arczokat, fényes ékszereket, szaloni zongorázást, hanem — szellemet is, és költészetet.

A müversenyt Beethoven „Leonora nyitányával" kezdék, melyet négyen zongoráztak: gr. Bethlen Pálné, b. Eötvös Józsefné, Eötvös Jolánta k. a. (hires regényirónk neje és leánya,) s Végh János úr.

Rossini „Esti dalát" Hajnik Paula és b. Orczy Thekla kisasszonyok énekelték.

Vieuxtemps „Ábrándját" Verdi „Müller Luizájának" dallamaiból, a kis báró Vay Lénárd játszá (még pedig meglepő ügyesen) hegedűn, s Vay Gizella bárónő kisérte zongorán.

Érdekes volt Petőfi „Furulyás dala" is, egy sajátságos hangmenetű dal, melyet Kralovánszki-Kiss Etelka asszony énekelt, s többi közt az által is kitűnt, hogy oly szép magyarosan volt öltözve, mely még jobban kiemelé érdekes alakját és vonzó finom szépségű arczát. — Dalát gróf Festetich Leo kisérte harmoniumon, s négy müvész vonó hangszereken.

Kubinyi Krisztina k. a. ki oly jelesül zongoráz, hogy némely müvészszel bátran versenyre léphet, Mendelsohn egy scherzoját és finaleját adta elő.

A második szakaszt Keglevich Batthyány Ilon grófnő kezdé, néhány magyar dallal, melyet Sárközi zenekarának kisérete mellett énekelt. Nincs erőteljes hangja, s tán nem is illenék az gyöngéd alakjához; de énekében volt valami kedves, keresetlen báj, egy tiszta és melegen érző sziv egyszerű kifejezése, mely friss természetességében ép úgy hat, mint a müvészet. Minden kéz tapsolta, s minden arcz mosolyogva üdvözlé, midőn e dalok egy részét ismételni sziveskedett.

Zichy Melánia grófhölgy, Bakodinak csárdás dallamok fölött irt ábrándját játszotta. Sohase hallottunk ilyen vigadó ábrándot, mely jókedvében még a dallamokat is izről ízre vagdalja. De a grófnő szépen játszotta, s oly népies kifejezéssel, hogy egy szomszédom még franczias ruhafodrait is piros sinórzatnak nézte.

Gróf Eszterházy Lászlóné (sz. b. Orczy Erzsébet) és Orczy Thekla bárónő „A vándor esti dalát" énekék — Rubinsteintól.

Festetics Leo khorálokat adott elő a XVI. és XVII. századból — harmoniumon. „E komoly egyházi dallamok nem e tarka és csillogó hangverseny keretébe valók," — jegyzé meg valaki. Miért ne? Legalább komoly és mély szinezésű hangjai eszünkbe juttatták, hogy e márványtermen kivül, mely most fénynyel, bájjal és mosolylyal van teli, vannak szerencsétlenek, kik sanyarúsággal küzdve, csak az égnél keresnek vigaszt, és nem is sejtik, hogy e pillanatban nemeslelkű nők, kik kényelemhez és nyugalomhoz szoktak, kiteszik magukat lámpaláznak és biráló megjegyzéseknek, csakhogy az ő nyomorukon enyhitsenek.

Fiáth Mária báróhölgy Chopin egy „fantaisie"-jét játszá, könnyűden és szabatosan. E finom és kecses zene teljesen összhangzott e fiatal leány egész külalakjával, mely szintén finom, kecses és bájaktól sugárzik.

A záradékot Tinódi Sebestyén egyik négyes karéneke képezte, melyet tizennégy hölgy s ugyanannyi férfi adott elő. Szép volt látni e csoportozatot, melyet anyi szép és kitünő hölgy ékesitett. Valóban nem lehet csodálni, ha ez este a szem*) sokszor utjába állott a fül és sziv élveinek. Néha oly érdekelten nézhettük az előadókat, hogy miatta alig hallottuk a zenét. Pedig kétségkivül vesztettünk; legalább egyszer sem jutott eszünkbe egy elmés irónk ez állitása: „a működvelés szép dolog, főleg ha valaki azért kedvel egy müvet, hogy azt elrontsa."

Korántse akarjuk e nemes szivű hölgyeket azon hizelgéssel sérteni meg: hogy őket a magánélet müvésznőinek nevezzük. Nem is ily magas igényekkel léptek föl. Ők jót kivántak tenni, s mellékes, noha elismerésre méltó körülmény, hogy előadásaikkal élvezetet is nyujtottak. Nemcsak a kiváncsiság volt kielégitve, hanem nemesebb óhajtások is.

Megvallom, igen érzem e leirás gyöngeségét. Csak egy névsort adhattam; puszta vázat, melyből hiányzik az élet, a szin, a fény, az öszhangzás bája. De ily ünnepélyt se leirni, se lefesteni nem lehet. Ily vonzó látványokat — a maguk teljességében — csupán az élet nyujt, ott, hol nemes és fogékony szivek dobognak.

Azért köszönet a rendezőknek (gr. Andrásy Gyula, Festetics Leo és b. Orczy Andor uraknak,) kik e müversenyt harmadnap (marcz. 8-án) ugyane teremben s ugyane közreműködőkkel ismételék. Nemcsak egy nemes, és napjainkban a legfontosabb czélt segélték ezzel, hanem a főváros azon lakosait is lekötelezték, kik az első hangversenyre be nem juthattak. *)

Köszönet különösen a nemes és áldozatkész hölgyeknek, kik a mig jót tesznek, egyszersmind azt is tanusitják, hogy nem kivánnak elszigetelt különvilágban élni, s nem tartják szégyennek meghajolni a mindenféle rétegekből álló kozönség tapsaira. E szellem, e báj, e jóság, s e szives áldozatkészség nemesebbé teszi őket, mint régi czimerek, melyek magokban véve nem sokat érnek, ha azokat nemes és a korhoz illő törekvések nem aranyozzák meg ujra meg ujra.

A működvelés e szép sikeréből egy kecsegtető reményt is meritheténk. Láttuk, hogy főrangú hölgyeink dallal, zenével és költeményekkel mily örömest foglalkoznak, s hogy szalonjaikban nem csupán a divatnak és külfénynek, hanem a múzsáknak is áldoznak. — Ohajtanunk kell, hogy e működvelésük felköltse bennök a valódi müvészetek szeretetét és pártolását. Kell, hogy érdekkel birjanak egy hazai jó festész, szobrász, zeneköltő vagy iró alkotásai iránt is. Tőlük nagyon sok függ, hogy átalában a szépmüvészetek terén nagy előhaladást tegyünk; csak ők lelkesithetik föl körükben a férfiakat, kik ma még nem igen birnak mecénási becsvágyakkal.

Ma ugyan lelkesen megtapsolták az éneklő és zongorázó úrhölgyeket; valószinűleg, mert az — övéiket tapsolhaták. De nem az övéik é minden, mi a haza nagyságát előmozditja?

VADNAI KÁROLY.

*) Szemünk nem is találhatott egyéb kifogást, minthogy a franczia öltözet volt a túluralgó. A hazai viseletet csak egy pár fejkötő, párta és magyar derék képviselte.

*) E második hangversenynek új részletei is voltak. Blaskovics-Edelsbacher Mária assz. magyar dalokat igen szépen zongorázott; gr. Berchtold Richárdné szül Bánffy Erzsébet a savoyard dalt éneklé — valódi érzéssel — „Lindá"-ból; Fiáth Mária bárónő (e költői jelenség a gráciák mosolyával) Littolf „Fonódalát" játszta; s Kralovánszky Kis Etelka asszony Huber K. az „Ördög részé"-be irt sikerült románczát énekelte, s mély hangjaival egészen meglepte a hallgatókat. Nagy és szép közönség volt ezúttal is; a két est jövedelme jelentékeny; a nélkülözés igen sok könyét fogja fölszárítani, és kinos sóhajait megszüntetni.

A nő.

A végzet, hogyha bősz átokra készül,
Teremt egy nőt és olt belé szivet,
Mely lángol, ég az édes vágy tüzétől, —
S a testtől megvon minden kellemet.

És hogy velőkig hasson szörnyű átka,
S e szörnyű sorsot szörnyűbbé tegye,
Óh! oda dobja a nyomor karjába,
Könyörtelen és sujtoló keze. —

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

És hány megy megvetéssel el mellette
S kaczagja a föld e vert magzatát,
Nem is sejtve, hogy látta testesitve
A legnagyobbszerű tragédiát.

(Németből.) CSUKÁSSI JÓZSEF.

Charlotte és Lottika.

(Schmidt Julián után.)

VÉRTESI ARNOLDTÓL.

A roppant különbség Goethe és Schiller közt, talán legvilágosabban látszik szerelmeik történetében. Goethe túláradó szive minden érzelemnek nyitva állt, de ha arról volt szó, hogy a szabadság elvesztésével le kösse, visszariadott. A végeredméuy ismeretes. — Schiller ellenben mindig szilárd czélt tartott szem előtt; miként külső viszonyaiban is a polgári társaságban bizonyos határozott állásra törekedett, igy minden érzésnél a czélra gondolt, saját tűzhelyére. Ez annyira ment, hogy még mint kérő is, a házasság szükségének érzését átalában elébe tette azon érzésnek, melyet szerelmének tárgya iránt érzett.

Csaknem szabály volt azon időben, hogy a szellemdús férfiaknak viszonyaik legyenek férjes nőkkel. Egy ily viszony (de a legnemesbek egyike) Goethét erejének legszebb éveiben ama tévútra vezette, honnan aztán csak úgy menekült, hogy másik tévútra jutott; Schiller szét tudta szakitni a köteléket annak idejében, hanem durva kézzel s nem épen fájdalom nélkül.

Ostheim Charlotte szül. 1761 ben julius 25-én (két évvel Schiller után) Waltershausenben, előkelő családból; e szép s kiváló tehetségű gyermek korán megtanulta a szenvedést. Zsenge gyermek korában elvesztette szüleit; ifjabb nővére Wilhelmina, ki egy polgári ifjut szeretett, nemes embernek, a kit nem szeretett, nyujtotta kezét, s meghalt az első gyermekágyban; ugyanakkor meghalt bátyja párbajban. Másik nővére, Leonora, 17 éves korában, 1782. év végén, hajlam nélkűl, sőt el sem titkolt utálattal férjhez ment Kalb elnökhöz, ki most átvette az aggasztó pörbe bonyolitott Ostheim-jószágok kezelését. Hogy itt egészen szabadon működhessék, 1783. septemberben öccsét Kalb Henrik őrnagyot, ki franczia szolgálatban kitűntette magát Amerikában, bevezette sógornőjéhez Charlottehoz; 1783. novemberben összekeltek, s házasságuk első időszakát Baireuthban töltötték: a férj nemes nőknek különösen veszélyes férfi volt, a nő szellemdús hölgy, hanem úgy látszik, kezdettől óta kevés érintkezési pont volt köztük, s a kötelességek felől az előkelő társaságban akkor nagyon franczíásan gondolkoztak.

1784. májusban Manheimon át Landauba utaztak, hol Kalb őrnak ezrede állomásozott. Schiller, kit Reinwald ajánlott nálok, igy ir julius 7-én Wolzogennéhoz: „Egy hónappal ezelőtt itt volt Kalb úr és neje, s társaságuk által néhány kellemes napot szereztek nekem. A nőben kivált nagyon sok szellem látszik, s nem tartozik a közönséges asszonyok sorába. Alig bocsátottak el oldaluktól, s szerencsés valék nekik Manheimban egy s más nevezetességet megmutogatni."

Julius végén Charlotte magában jött Manheimba; férje Landauból hetenként kétszer meglátogatta. Schiller csaknem mindennapos látogatója lőn Kalbnénak, reá gondolt költeményei irásánál, Kalbné érzékitette meg előtte először az ideális világot. Fájdalom, ezidőről semmi más bizonyitványunk nincs, mint Kalbné emlékiratai, melyeket félszázaddal később irt, s fantasztikusan kiszinezett. Midőn Schiller 1785. aprilban barátai hivására Lipcsébe ment, nehéz küzdelmébe került elszakadni Charlottetől: e pontban teljes érvényű Kalbné bizonysága. Elváláskor szólitották egymást először „te"-nek.

Kalbné 1786-ban húsvétkor hagyta el Manheimot, s apósának jószágára, Kalbsriethba ment, hol azt vette észre, hogy szemei fájósak és gyöngék lettek; onnan 1785. aprilban Gothába, a nyár elején Weimárba. Schillerrel szakadatlan levelezésben állt; már ez év elején kért tőle Schiller engedelmet, hogy hozzá jöhessen; Kalbné megtagadta s Weimarba idézte őt.

1787. julius 21-én érkezett Schiller Weimarba. „Még azon este," igy ir Körnerhez, „láttam Charlottot. Első viszontlátásunk oly nagyon nyomott, oly kábitó volt, hogy lehetlen azt neked leirnom. Charlotte egészen hasonló maradt magához, a betegeskedés csekély nyomait kivéve, melyek ez este a várakozás és viszontlátás lázasságában eltűntek, s melyeket csak ma veszek észre. Különös volt, hogy együttlétünk első órájában már úgy érzettem, mintha csak tegnap hagytam volna el őt, oly otthonias volt nekem minden rajta, oly gyorsan egybefonódott ismét minden szétszakitott szála társalgásunknak. Mielőtt nektek rólam s magamról is többet mondanék, hagyjatok magamhoz jönni. A különbféle dolgok várása, melyek itt utamba fognak akadni, egész gondolkodó tehetségemet elfoglalta." (Mellékesen házassági tervekről értekezik Körnerrel.) „Charlotte nagy, különcz női lélek, valódi tanulmány számomra, s az enyémnél nagyobb szellemnek is dolgot adna. Társalgásunk minden tovább haladásával új tüneményeket veszek észre benne, melyek mint valami tágas tájékon a szép részletek, meglepnek és elbájolnak. Kalb úr és bátyja septemberben fognak megérkezni, és Charlottenak nagy reménye van, hogy egyesülésünk oktoberban létre jő. Azért is egy kis gonoszságból elkerül mindent, a mi által valami kis berendezést tehetne a házias kényelemre, hogy igy az inség Kalb urat Drezdába űzze. Ha egyszer ott vagyunk, rátok hagyjuk gondoskodni a többiről. Kalb úr állása a zweibrücki udvarnál, a hol pályája nyilnék, ha a pfalzi választó fejedelem meg találna halni, nejét oly állásba helyzi, hogy talán tiz—tizenöt évig szabadon rendelkezhetik, hol akar lakni."

„Itt, a mint látszik, meglehetősen beszélnek rólunk. Föltettük magunkban, hogy viszonyunkból semmi titkot sem csinálunk. Charlotte nagy tiszteletben áll Wielandnál és Herdernél. Most vidám a pajkosságig, élénksége rám is elragadt, s nem maradt észrevétlen."

(Julius 28.) „Viszonyunk itt meglehetősen nyilvános kezd lenni, s tisztelettelteljes bánásmódban részesül. Maga a herczegné is oly udvarias volt, hogy bennünket együtt hivatott meg ma magához, s Wielandtól értesültem, hogy ez azért történt. E csekélységekben itt igen finomak, s a herczegnők sem mulasztják el az ilyes kis figyelmet."

(Julius 29.) „Charlotte erővel azt állitja, hogy ez este (a herczegnőnél) nagyon szabadon viseltem magamat; félrevont s intett nekem. Azt mondja, hogy néhány kérdésre, melyet a herczegné hozzám intézett, nem ennek, hanem neki feleltem, s a herczegnét a faképnél hagytam. Megtörténhetett velem, mert soha sem ügyeltem arra, hogy valamit tekintetbe kell vennem."

(August 8.) „Valószinű, hogy meg van bennünk a rendithetlen barátság magva, hanem még kifejlésére kell várni. Charlotte kedélyében egyébiránt több egység van, mint az enyémben, habár ő szeszélyeiben, s hangulataiban változekonyabb is. Hosszu magány s lényének szeszélyes hajlama képemet mélyebben s erősebben lelkébe nyomták, mint az övé áll az én lelkemben."

(August 12-én.) A herczegnénél egy kis operettet adnak. „Mivel én sajátkép semmi meghivást nem kaptam, Charlotte tanácsa szerint itthon maradtam. Ő ugyan kapott meghivást, melyben mondva volt, hogy kisérőt vihet magával, a mi alatt engem értettek; hanem mivelhogy engem csak toldaléknak tekintettek, úgy tettünk mindketten, mintha nem értenők ..... Látod, mily görbék és félszegek itt is az útak ..... A napokban magas nemes társaságban rendkivűl unalmas sétát kellett tennem. Ez szükséges rosz, melybe Charlotte-al való viszonyom döntött, — s mennyi fölületes jellem akad itt az embernek elejébe."

Néhány nappal későbben Charlotte Jenába viszi őt, s ismét visszahozza.

(Auguszt 18.) „Kalb úr irt nekem. September végén jön, eljövetele fogja meghatározni, mi történik tovább velem. Iránt ami barátsága változatlan, a mi bámulásra méltó, miután nejét szereti, s vele való viszonyomot ismeri."

Ha Kalbék Weimart elhagynák, hajlandó volnék menni, a közben dicsekszik hűségével. „Az itteni hölgyek (auguszt 29.) rettenetes érzelmesek; itt csaknem egyetlen egy sincs, a kinek ne volna, vagy ne lett volna valami története; hóditni szeretnének mind ..... Mivelhogy én az ide való theaestélyeket soha sem látogattam, Charlottet vádolták, hogy zsarnokoskodik rajtam."

(November 19.) „Wielandon és Charlotton kivűl ritkán látok most valakit ..... Az ismeretség Wieland házával nekem nagyon jól esik. Mind csupa jó emberek, s egyikök sincs az élénkség vagy ész, vagy sajátságosság bizonyos foka nélkül, a mi őket kitűnteti. Néhány nap előtt Wielanddal, családjáról beszélgetve, hosszadalmas beszélgetésbe keveredtem úgy, hogy beesteledett rá; ott maradtam tehát egész 11 óráig, s úgy éreztem magamat ez emberek közt, mint ha hozzájok tartoznám. Pedig, kedves barátom, én nem tartozom ez emberek közé; éreztem magamban. Valóban nagyon is világfi vagyok köztük, kik egészen tapasztalatlanok. Igazán azt hiszem, hogy Wieland elég kevéssé ismer még engem, úgy hogy kedvenczét, második leányát meg nem tagadná tőlem, még most sem, midőn semmim nincs. A leányt nem ismerem, cseppet sem ismerem, hanem látod, még ma megkérném tőle, ha hinném, hogy megérdemelném. Különös, én becsülöm, szeretem a kedvesen érző természetet, s egy kaczér nő, minden kaczér nő lebilincselhet ..... Hogy a Wieland leányra visszatérjünk, gondolom, hogy oly teremtmény, mint ez, boldoggá tehetne engem, ha annyira önző volnék, hogy birnék boldog lenni a nélkűl, hogy valakit boldogitsak, s az utóbbiban nagyon kétkedem. Egy örökké tartó egybeköttetésnél, melyre lépek, nem szabad szenvedélynek lenni, s azért állapodtam meg már ez esetnél. Én a leányt sem ismerem, s még kevésbbé érzem valami fokát a szerelemnek, sem érzékit, sem plátóit, — hanem a leghensőbb bizonyosságot, hogy jó lény, hogy mélyen érez, s bensőleg tud valakihez ragaszkodni, egyszersmind tekintetbe veszem, hogy egész kitűnően nőnek van nevelve, hogy rendkivűl kevés igénynyel s végtelen sok gazdálkodási hajlammal bir .... Charlotte mitsem tud eszemnek e monologjáról."

„Hogy a házasságról való gondolataid," igy felel Körner nov. 23-án, „jó formán megleptek, elhiheted nekem. Nem mintha képtelennek tartanálak oly házi boldogságra, a milyet magadnak a Wieland-leány oldala mellett gondolsz. Hanem most semmi módon nem tanácsolhatok oly lépést, melynek elhatározó következményei lehetnének egyikre nézve kettőtök közűl."

Körner, barátjában csak a lángészt, a költőt látta; Schiller viszonya Charlotte-al költői kifejlődésére nézve nagy mértékben kedvezőnek látszott; „ne hagyjátok magatokat kis városias fecsegés által örömeitekben zavartatni!" irá aug. 2-án, és mindig igy. Levelezésbe bocsátkozott Charlotte-tal, megnyerte bizalmát, s elfeledte majd egészen, hogy barátja nem pusztán csak költő, hogy szivének még más igényei is vannak, melyeket efféle viszony ki nem elégithetett.

Itt szünet áll be a levelezésben, migcsak Schiller nem ir 1787. dec. 8-án: — „Mély hallgatásom egészen rendkivűlinek tűnhetett föl előtted, s nem volt sem időm, sem előrelátásom téged előkészitni erre. Utolsó levelem óta nem voltam Weimarban. Mialatt Kalbné Kalbsriethban tartózkodott, Wolzogennétól oly meghivást kaptam, hogy jőjjek Meiningbe, hogy végre föl kellett áldoznom Weimarban mulatásomat. E delnő nagy jogokat szerzett magának háladatosságomra; húsznál több levélben mióta csak Weimarban vagyok, szünetlen kér e látogatás végett ..... Négy napig voltam utban, oda és vissza, s tizenkét napot töltöttem a vidéken. Ott egyik nemesi birtokról a másikra hurczoltak ..... Rudolstadtban is töltöttem egy napot, s ismét egy igen szeretetreméltó családdal ismerkedtem meg. Valami Lengefeldné él ott egy már férjhez ment (Beulwitz Karoline) és egy hajadon leányával (Lottika.) Mindkét lény, a nélkül, hogy szép volna, vonzó s tetszik nekem. Az ember sok ismeretséget az új irodalommal, finomságot, érzést és szellemet talál náluk. Jól zongoráznak, a mi egy igen szép estét szerzett nekem. — Itt Weimarban újra föltaláltam Charlottet és férjét. Kalb egészen a régi, a mint az első látásból itélhettem; mert én csak egyszer beszéltem vele. Charlotte egészséges és nagyon jókedvű (Nem tudom, hogy a férj jelenléte úgy hagy-e, mint vagyok. Már is némi változást érzek magamban, a mi tovább mehet. Wieland házát legszorgalmasabban látogatom most, s hiszem, hogy igy fog maradni. E helyet ne hagyd asszonyainknak olvasni.) — Wieland végett nagyon is szigoru követ-

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

keztetést huztál. Odavetett gondolat volt. Lehetséges, hogy érdekesebb leány van fönntartva számomra, hanem a sors talán hat—nyolcz év múlva hagyja föltalálnom. Harminczadik évem után többé nem házasodom. Már most sincs hozzá hajlamom; a szükségesség alapjából szóltam mellette. Oly nő, a ki kiváló lény, engem nem boldogit vagy nem ismertem magamat soha."

(Dec. 19.) „Charlottet hetenként csak háromszor, legfeljebb négyszer látom, mert most soha máskor nem megyek ki, csak este, s mert külömben minden más embert el kellene hanyagolnom."

„Wolzogenné hoz dec. 20-án: „Szerencsésen megérkeztünk Rudolstadtba, hol egy szerfölött tiszteletre- és szeretetreméltó családot találtam. Csak csodálhatom Wilhelm jó izlését; mert magamnak is oly nehezemre esett megválni e jó emberektől, hogy csak a legkényszerűbb szükség vonhatott vissza Weimarba. Azonban valószinűleg nem fogom e szomszédságot használatlan hagyni s mihelyt néhány napra kiszabadulhatok, ott leszek."

Január 7-én (1788) panaszkodik Körnernek, hogy kedélye levert, lelke kifáradt. A Wieland-leányról csak futólag tesz említést, hanem házassági szándékát ismét előhozza. „A mellett maradok, hogy megházasodom. Tudnál csak úgy olvasni lelkemben, mint én magam, egy perczig sem volnál efelől bizonytalanságban. Elernyedt bennem minden ösztön, a mi az életre és tevékenységre ösztönözhetne; ezt az egyet nem kisértettem még meg. Nyomorult életet élek, nyomorult valóm benső állapota miatt. Szükségem van valami lényre, a ki körültem legyen, a ki enyém, a kit boldoggá tehetek s boldoggá kell tennem, kinek létele által az én létem is felüdülhet. Te nem tudod, kedélyem mily sivár, fejem mennyire elsötétült — s mindez nem anyagi

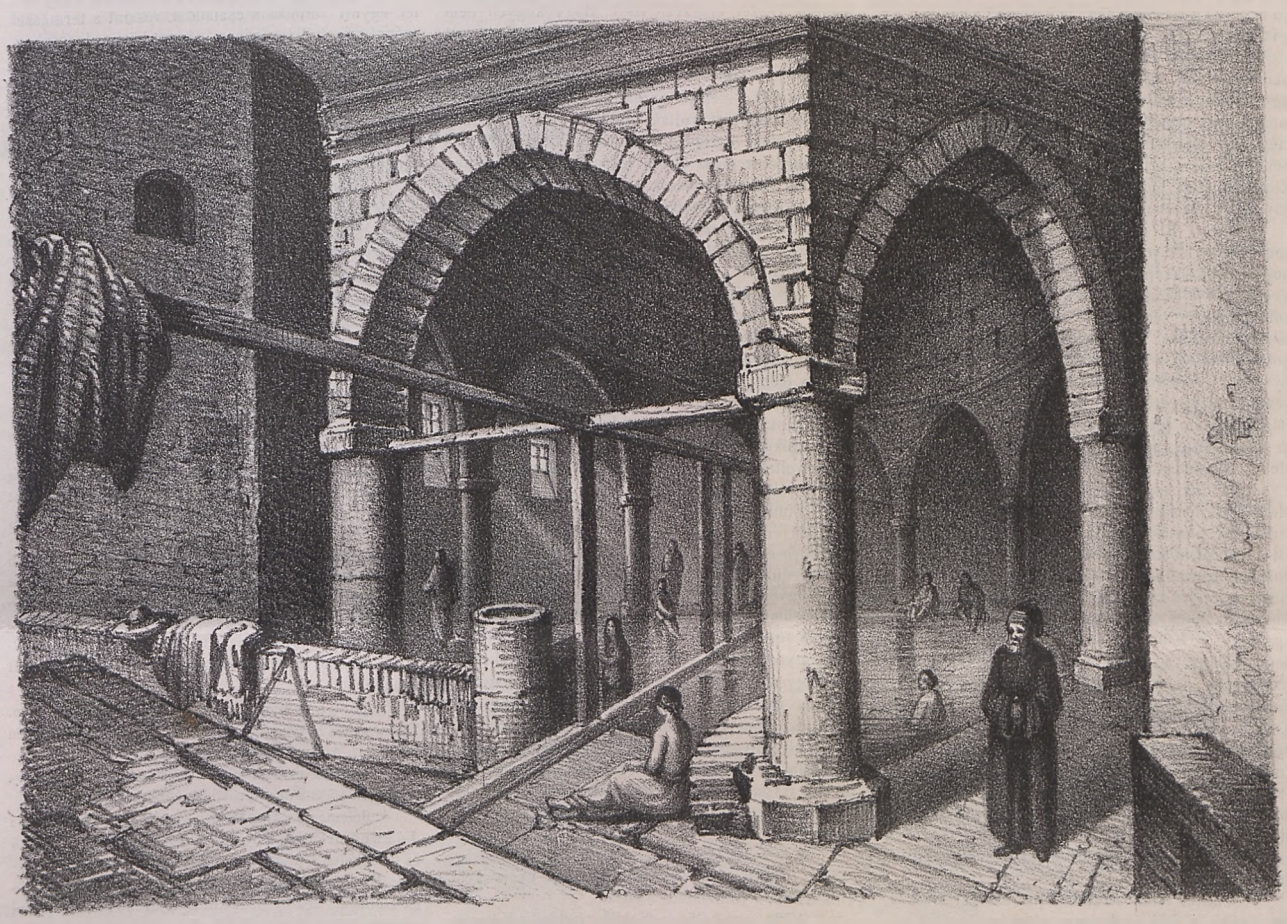

A rudas fürdő közterme.

balsors miatt, mert e részben valóban jó helyzetben vagyok itt, hanem érzelmeim benső fölemésztődése miatt. Ha nem fonok lételemhez reményt, mely már majd egészen elhagyott; ha gondolkozásom s érzésem lejárt kerekeit nem tudom újra föltalálni, végem van. Valami bölcselkedési hypochondria rágódik lelkemen, minden virága lehúllással fenyeget. Ne gondold, hogy én itt neked egy percznyi szeszélyt irok le. Ilyen valék nálatok, a nélkül hogy magammal tisztában lettem volna az iránt, ilyen voltam itt létem majd egész ideje alatt, ilyennek ismer Charlotte már régóta..... Mint elszigetelt idegen ember tévelyegtem eddig a világban, s nem mondhattam semmit sajátomnak. Minden lénynek, a kihez csatlakoztam, volt valakije, a ki kedvesebb volt neki, mint én, s szivem azzal nem elégedhetik meg. Polgári és családi lét után sóvárgok, s ez az egyetlen, a mit most még remélek. Ne gondold, hogy választottam. A mit a Wieland leányról irtam neked, mint mondám, nem volt egyéb odavetett gondolatnál. Gondolom, hogy nem választanék szerencsétlenül; hanem senki más nem választhat számomra, csak én magam. Ez oly eset, a hol nagyon másforma vagyok mint más emberek, s barátim közül egyik sem akarhat magának szemrehányást tenni, hogy boldogitásomat elhibázta. Egyébként még egészen szabad vagyok, s az egész nőnem előttem áll; hanem óhajtanék lekötött lenni."

Körner Schillerhez, jan. 13.: „A mi illeti nyilatkozataidat a polgári és családi létről, minden attól függ, mennyibe számitod az élvezeteket, melyeket mint iró, vagy mint ember és férj, várnod lehet. Az összehasonlitást magad is megteheted, mert csak arról van szó, érzed-e tehetségeidet s vannak-e reményeid munkáid sikerére nézve? Hogy polgári és családi boldogság után való törekedéseddel nem keveset kell föláldoznod iróí életed előnyeiből, arról meg vagyok győződve. Vizsgáld meg hát magadat, valjon ez áldozatokat nem fogod-e majd megbánni, mikor már késő lesz."

„Nekem," felel Schiller jan. 18-án, „csak egy, hanem igen fontos feleletem van; fontos reád nézve, mert szeretsz engem. Mostani állapotomban nem vagyok boldog; évek óta semmi örömet nem éreztem egészen — s nem annyira azért, mivel a tárgyak hiányoznak hozzá, hanem mivel az örömöket inkább lopkodtam mint élveztem, mivel hiányzott nálam azon benső egyforma és szelid fogékonyság, melyet csak a családi élet nyugalma ad. Hanem valóban nem birom neked lefesteni semmi árnyékát annak, a mit érzek. Én nem vagyok oly köllöncz, mint talán e nyilatkozatokból következteted: épen ezt magyarázhatnád meg legkönnyebben az átalános emberi érzelmekből. Itt külső viszonyaimat tekintve, csaknem azt mondhatja az ember, szerencsés vagyok. Sok ember szeret, részvétteljesen bánnak velem. Nagyon édes és élvteljes életem van. De annál inkább látom, hogy kedvetlenségem forrása e lényben van, melyet örökké magammal hordozok."

Körner Schillerhez, febr. 19.: „Ugy látszik, hogy te lassan lassan akarsz hozzá szoktatni házassági eszméidhez. Hanem ne aggódjál, hogy valami nagyon elcsodálkozunk rajta. Hogy részedről efféle elhatározásokra meglehetősen elkészülve vagyunk,

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

azt nemrég láttam, a mint egy ilyen hír, melyet biztos forrásból kaptunk, legkisebb megütközést sem okozott nálunk. E pont felől nincs több mondanivalóm neked, s talán már is nagyon sokat mondtam ..... Nem marad számomra egyéb hátra, mint hogy mindenhez, a mit tenni akarsz, jó sikert kívánjak."

„Hidd el nekem, felel Schiller márcz. 6-án, „forrásod rosz s én ép oly távol vagyok valami efféle komolyabb lépéstől, mint valaha Drezdában. Ha volna ember ki ilyes valamit tudhatna felőlem, teneked kellene lenni. Arra, mit neked irtam, semmi más nem vezetett, mint saját hideg megfontolásom, tényleges tárgy nélkül. Utóbbi időben ugyan egy szót ejtettem el előtted, a mi téged gyanitásokra vezethetett — hanem ez mélyen alszik keblemben s maga Charlotte, ki élesen átlát rajtam s vigyáz reám, még mitsem gyanitott."

Márczius 17-én, midőn Kalbné már pár hét óta távol volt egyik fulusi jószágán valami pörös ügy miatt, Schiller panaszkodik Körnernek, hogy most egész remete életet él. „A Wieland háza és még egy másik most egyetlen menhelyeim, a clubokat kivéve; szinházba alig tévedek be néha. — Elhamarkodott házasságtól ne félj. A Wieland leány annyi, mintha már ide volna igérve, atyjától."

Márcz. 31. — „Charlottet a jövő héten várom vissza. Férje is vele jön. — Félelmedtől, nehogy megházasodjam, most már csak megszabadulsz. Tegnap Wielandnál ebédeltem; mindkét veje ott volt. Egészen terv nélkül nem volt, valami tervei lehettek velem; ingerkedtek velem bizonyos dolgokat illetőleg, a mi csaknem elhiteti, hogy valami ilyenfélét várhatott tőlem. Mivelhogy nem jelentkeztem, azt következteti, hogy irtózom a házasságtól; jóformán igy magyarázom meg magamnak azt az ékesszólást, melylyel vélt ideálomat (a szabad életet) megtámadta."

Schiller eközben gondosan eltitkolt barátja előtt egy elhatározó körülményt. Februárban véletlenül egy álarczos bálban ismerős arczot fedezett föl: Lengefeld Lottikát, ki Weimarba jött, hol anyja óhajtása szerint udvari hölgygyé kellett volna lennie. Hogy e czélra kiképezze, Lengefeldné vele, Karolinnal s ennek vőlegényével Beulwitzczel 1783 aprilitól 1784 májusig, a franczia Schweiczban lakott. Goethe, a család régi barátja ajánlotta őket Lavaternak; visszatérőben futólag meglátogatták Schillert Manheimban; Wolzogenné rokonuk volt. Lottika ekkor 22 éves vala; műveltsége kitünő volt, szive, állandóan a szabad természetben élvén, romlatlan. Levelei legalább reánk azt a benyomást teszik, hogy a mi az ép emberi észt és valódi érzést illeti, azon kor „nagy nőit" jelentékenyen megelőzte. Épen kevéssel azelőtt viszonya volt egy angollal, a mi felbomlott, s lelkében csendes búslakodást hagyott.

Schiller talált alkalmat apró szolgálatokat tehetni neki, s ezek csakhamar némi levelezésre vezettek. Egyes töredékek e levélkékből többet mondanak minden elbeszélésnél.

„Itt ugyan emlékeztethet kegyed arra, mily régóta itt van, s mégis mily kevéssé használtam föl ittlétét ..... Rudolstadtban időzésem, (melynek úgy örülök mint még igen kevés dolognak örültem), kárpótoljon az elmulasztottért, ha egyébként ily elmulasztást lehetséges kipótolni ..... Érzem, hogy e levélke kegyednek nem lesz egészen érthető, hanem ennek is megvan a maga jó oldala: kegyed kényszeritve lesz ezáltal még egyszer elolvasni ..... Valami száncsörgés épen az ablakhoz von, s a mint kitekintek, kegyed az. Láttam kegyedet és az mégis valami e napra."

„Nem vágyódhatik nagysád buzgóbban fái és szép hegyei után, mint én, — és épen csak a rudolstadtiak után, hová most legboldogabb perczeimben álmomban leszállok ..... Soha sem hihettem, hogy kegyednek tetszenék az udvari lég ..... oly önző vagyok, hogy azon személyeket, kik kedvesek nekem, örömest saját gondolkozásmódommal ruházom föl."

„Kegyed távozik, s én érzem, hogy örömeim legjobb részét magával viszi. Hogy kegyed nem maradhatott, tudtam én; oly gyakran mondtam azt már magamnak, hogy nem lephet meg, és mégis meglep ..... Ismeretségünknek kegyed jósága adta meg értékét; igen jól érzem én magam, mily nyomott és összetört voltam gyakran ..... Egy szép nap, remélem valami jobbat fog csinálni belőlem s nem kis része lesz ebben azon vágynak, hogy kegyednek valami lehessek ..... Képzeletem oly fáradatlan legyen kegyed képének visszatükrözésében, mintha azon nyolcz év alatt, mialatt a múzsák szolgálatába szegődtettem, csak e kép ábrázolásában gyakorolta volna magát ..... Talán kegyed is gondolni fog reám; de hogy arról meggyőződve legyek, kisasszony, meg kell engednie, hogy néha néha elmondhassam kegyednek, midőn kegyeddel foglalatoskodom ..... Látni nem akarom többé elutazása előtt; a búcsu, bár rövid időre, valami oly szomorú nekem."

Miután e viszonyt gyakran ferdén állitották elé, emlékeztetnünk kell rá, hogy e levélkék Lottikához voltak intézve, nem nővéréhez Karolinhoz, ki nem is volt Weimarban.

Elutazása után igy ir hozzá Schiller, 1788 april 11 én: „Mióta elhagyta kegyed Weimart, a kegyedre emlékezés legkedvesebb társaságom volt. Az egyedüllét most az én boldogságom, mert összehoz kegyeddel, s háboritlan hagy időznöm az elmúlt örömek emlékénél s a jövők reményénél. Mily szép álmokat képzelek magamnak e nyárra, melyeket kegyed mind megvalósithat. Hanem hát akarja-e ezt kegyed? Gyakran nyugtalanit, kedves nagysád, hogy a mi most nekem legfőbb boldogságom, kegyednek talán csak mulékony örömet szerzett; s mégis oly lényeges reám nézve, tudni, hogy kegyed nem bánja-e meg saját művét, hogy nem szeretné-e inkább visszavenni azt, a mivé nekem ily rövid idő alatt vált, hogy kellemes-e ez kegyedre nézve vagy közönyös."

Nemsokára megnyugtatja a felelet: kivánsága szerint Lottika gondoskodott számára nyárilakról, Volkstedtben Rudolstadt mellett.

1788, april 25-én Schiller tudósitja Körnert, hogy mihelyt a tavasz állandóan itt lesz, falura vonul magányba: „fejem és szivem nagyon óhajtják. Rudolstadttól egy kis órányira fogok letelepedni. A tájék ott rendkivül bájos és kellemes, s boldog elvonultságban élhetek ott a világtól távol. A Lengefeld ház eléggé ki fogja pótolni nekem a társaság hiányát. Négy becsülésreméltó lény van ott együtt, igen sok műveltség s a legnemesebb érzelem ..... E körnek akarok naponkint néhány órát szentelni. Egyébként a legkülönfélébb s — fájdalom, mondanom kell, a legnyomasztóbb munkák várnak rám."

Május 18-án érkezett Volkstedtbe, örömmel és vigalommal teljesen, mindamellett siet Körnert megnyugtatni (máj. 26.): „igyekezni fogok igen komolyan kerülni valami nagyon is közeli barátságot e házhoz, vagy valami kizárólagos ragaszkodást e ház valamelyik személyéhez. Valami ilyes történhetett volna velem, ha egészen magamra akartam volna hagyni magamat."

E nyár életének legszerencsésebb szakai közé tartozott. Nem engedte át magát föltétlenül az élvezetnek; buzgón dolgozott; a délutánt vagy estét együtt töltötte a családdal, részint a természet szépségeinek élvezésében, részint közös olvasásban. Főleg Voss Homerját olvasták, hanem a tragikusokat is franczia forditásokban, melyeket aztán előbb csak a nővérek, később a Thalia*) számára németre áttett, — ideje volt már, hogy „Görögország Istenei"-nek költője kezdjen valami gondot forditni tárgyára.

„Pár hét óta a városban bent lakom," irja Körnernek september 1-én. „A könnyűség, melylyel társaságba mehetek, természetesen nem igen szolgál szorgalmam előmozditására, hanem azért a gyakorlatból sem jövök ki. Nem is tudom, hogy hová lett ez a nyár."

(Vége köv.)

A rudas fürdő közterme.

(Képünkhöz.)

A Gellért-hegy keleti lejtőjéből fakadó meleg forrásokat a magyarok hajdan alhévviznek nevezték. Itt a török világ idejében vagy Musztafa basa — Szokoli, (1566—78,) vagy Mohammed pasa egy szép fürdőt épittetett, melyet „zöld oszlopúnak" neveztek, noha később vörös oszlopai voltak. Ez azonban az idő áldozatául esett, s csak az 1831-dik évben emelt mai épület kisebbik udvarában van egy hatalmas boltozatú, s nyolcz oszlopon nyugvó közfürdő, melyet még a törökök épitettek.

E ritka építészeti régiséget ábrázolja egyik mai képünk.

Ezt a nép szokta használni — igen olcsó áron. Természetes hévvize igen jótékony, s ezért folyvást igen látogatott. A források hőmérséke 36—38° R.

A török uralom előtt e fürdőhely a kalocsai érseké volt. 1703-ban a város birtokába került.

Jelenleg e csinos fürdőhelyet Szekrényessi József úr bérli, s nyáron át egyik kedves kirándulóhely és fürdőhelye a pestieknek, kivált a polgári osztályúaknak. Hetenkint egyszer tánczestély is van a csinos épület előtti kis sétányon. A kik az eljövendő kedves nyári estéken korán érkeznek ide, a mulatságok szinhelyére, ha tehetik, ne mulasszák el megnézni a képünkön ábrázolt ódon fürdő termet, melyet nem csupán a hévviz sűrű gőze, hanem több század hosszú ideje festett feketére.

---

*) Schiller által szerkesztett folyóirat.

Vegyes rovatok.

Egyleti tudósitások.

— A gazdasszonyok jótékony egylete f. hó 16-dikán d. e. 10 órakor érdekes közgyülést tart a Köztelekben.

— A képzőművészeti társulat igen diszes albuma 1863-ik évre megjelent. Szépen sikerült képeit: „Vihar a pusztán" és „Szt.-Mihály kápolnája Kassán" már osztják a részvényes tagok között. A harmadik képet: „Egy jelenet Madách ember tragoediájából," minthogy a nyomás kezdetén elromlott, ujra nyomják, s mihelyt készen lesz, a tagoknak ezt is megküldik.

— A zenészsegélyző egylet alapszabályai felsőbb helyen megerősitve, leérkeztek.

— Az Akademia febr. 29-dikei ülésén b. Kemény Gábor, közelebb választott levelező tag foglalta székét a „Korszakok szelleméről" irt nagyérdekű értekezésével.

— A képző művészeti társulat sorsjegyeinek huzása márcz. 18-dikán megy végbe, mely ideig a társulat titkáránál, Telepy Károlynál (kórházútcza, 3-ik sz.) bármily csekély számú sorsjegyek is megrendelhetők. Egy-egy sorsjegy ára 50 kr.

Irodalom és művészeti mozgalmak.

— Ormos Zsigmond akad. tag, s lapunk ismert munkatársa, egy igen érdekes könyvet adott sajtó alá, melyből egyes szép részeket már a mult évben volt alkalmunk közölni. A könyv czime: „Az Esterházy képtár műtörténelmi leirása." Ez magának Esterházy Pál herczegnek költségén nyomatik, s az egész munka ő neki, mint ki e becses képtárat az akadémia palotájába fogja elhelyeztetni, leend ajánlva. Ez év első felében okvetlenül megjelenik. Addig is jövő számunkban egy becses közleményt fogunk adni belőle, mely e műcsarnok szobormüveiről szól.

— Vadnai Károlytól rövid időn három

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

kötetes eredeti regény kerül sajtó alá Hartlebennél. A mű czime: „Eladó leányok.“

— Párisban magyar könyv jelent meg Heiczeghy Manótól, Garibaldi volt orvosától. Czime: „A nő élet- kórtani és erkölcsi szempontból.“

— Zilahy Károly „Petőfi kimeritő életrajzára,“ 1 ftjával előfizetést hirdet. A pénzek márcz. 30-dikáig post. restante Zilahy neve alatt Pestre küldendők.

— Volkmann Róbert köztünk élő zeneköltő, egy nagy magyar operát szándékozik irni, s már a szöveg iránt is tett lépéseket.

Iskola és egyház.

— A Bécsben levő oktatásügyi tanács tagjai a napokban neveztettek ki, s pedig Magyarországról a jogi tanszak osztályába: dr. Konek Sándor, dr. Pauler Tivadar s dr. Kaucz Gyula egyetemi tanárok, és Bokrányi János, a pozsonyi jogakademia igazgatója; az orvosiba: dr. Balassa János; a bölcseletibe: dr. Horváth Czirill, akadémia tagja; az evang. theologiai tanintézetek osztályába: Teutsch Dániel lelkész Erdélyben; a gymnaziumok osztályába: Kozácsek József, nagyváradi kanonok, Mesic Mátyás, a zágrábi jogakademia tanára, Römer Flóris pesti gymnaziumi igazgató; a fensőbb technikai tanintézetek, a reál- s szakiskolák osztályába: Sztoczek József, a budai Józsefműegyetem igazgatója, és Farkas József, a pozsonyi főreáliskola igazgatója; a népiskolák osztályába: Haas Mihály püspök, Szücs István, a debreczeni kerületi tábla ülnöke, s dr. Natossevics György, rendelkezés alatti iskola-tanácsos Budán.

— A selmeczi bányász- és erdőszakadémiának jelenleg 237 tanulója van: 163 bányász és 74 erdősz. A bányászok közül magyar korona tartományaiból való 57, Cseh- és Morvaországból 54, Gácsország és Sziléziából 29, az osztráknémet tartományokból 20, Olaszországból 1, Bajorországból 1, Hamburgból 1. Az erdőszök közül magyar tartománybeli 62, cseh és morva 10, sziléziai 1, gácsországi 1.

Személyi hirek.

— Resid effendi (Vámbéri Ármin) hazánkfia délkeleten, nevezetesen Samarkánában tett hosszabb ideig tartott tudományos utazását befejezte, s rövid időn rendes lakhelyére, Konstantinápolyba érkezik. Érdekes útleirását Szokoly Viktorhoz igérte küldeni.

— Izsó Miklós tehetséges művészünk zajt keltett szoborperét a hétszemélyes táblán elvesztette, s igy az ezereket érő „Juhász“ 500 ftért Geschwindt tulajdonává lőn.

— B. Sina Simon legfiatalabb leányát Mac Mahon tábornok unokaöccse, Eugenie császárné rokona veszi nőül.

Közlekedés.

— A régibb levél- és hirlap bélyegek s levélboritékok május végeig érvényesek.

— Pest és Sz. Endre közt 6-dikán kezdődött meg a gőzhajókkal való közlekedés; a személyszállitás pedig Pest és Bécs közt már 3-dika óta foly.

— A budapesti lánczhid becsértéke következő: kőmives- és kőfaragóművek az anyaggal együtt 1,687,842 frt 44 kr; ácsmunkák az anyaggal együtt 58,698 frt 94 kr; vasalkrészek mázukkal együtt 590,346 frt 76 kr; egészben 2,336,988 frt 14 kr. a. é. — A lánczhid vámja ezen tőkének alig hozza meg csak törvényes kamatait is.

Házasságok.

— Gróf Szapáry Gyula — a lapok szerint — eljegyzé Festetich Karolina grófkisasszonyt.

Halálozások.

— Zipser András, a magyar természet vizsgálók Nesztora, Beszterczebányán febr. 20-dikán hünyt el 81. éves korában. A boldogult természetbuvárainak egyik legtevékenyebbike volt, mit nemcsak a haza, de a külföld is kellőleg méltányolt. Tudományos érdemeiért több mint 80 tudományos társulat választotta tagjául, mellét 12 rendjel diszesitette, s a tudományos világ méltán gyászolja veszteségét.

Jótékonyságok, hazafias áldozatok.

— A magy. kir. helytartótanács elnökségéhez a hazai szükölködők fölsegélésére eddigelé összesen 446,159 ft 45½ kr, 110 db arany, 28 ft 13 kr ezüstben, 1000 és 327 ft 70 krról szóló két takarékpénztári könyvecske gyült össze.

— A „Pesti Napló“ szerkesztőségénél az inség enyhitésére eddigelé összesen 30,680 ft 53 kr, 31 db arany, 1 font sterling, 3 db ezüst tallér, s egy db ezüst húszas gyült össze.

— Gyermek-hangversenyt rendeztek e hó 3-dikán Szegeden, a leves-osztó-intézet javára; 5-dikén pedig Liszkay zongoramester gyermektanitványai hangversenyeztek Budán hasonló czélra.

Balesetek és szerencsétlenségek.

— Temesvárta szükölködő szegénység a varjukat üldözi, fogdossa húsokért; a megyében pedig az inség oly nagy, hogy pl. Rékason az ebeket lövöldözték el az uton, hogy husok eledelül szolgáljon. Nem tudjuk, mennyire való e dolog, de ha nem való is: jellemző az inség nagyságára már az ily hirek puszta keringése is.

— Holdmező-Vásárhelyről irják az „Arad“-nak, hogy ott az inség következtében házaikat kezdik az emberek eladogatni, s pedig ugyancsak potom áron. Holdmező-Vásárhelyen most 150, — 100 sőt 50 ftért is lehet házat venni, tehát épen annyiért, a menyibe egy téli felöltöny kerül.

— Kolozsvárt közelebb egy családnak szinte balvégzetes sorsa lett. Sz. ur az egerek elpusztitására arsenicummal vegyitett össze lisztet, valami gondatlan kéz azonban a megmaradt mérgezett lisztet összevegyitette a konyhára szánt liszttel, s rántást készitett a főzőné belőle. Az ételből heten ettek, szerencsére azonban az elég jókor érkezett orvosi segély megmenté a legszomorubb végtől mindeniket.

— Eredeti öngyilkosság. Course városában Franczinországban nemrég egy vén zsugorit halva huztak ki a vizből, ki egész életén át nyomorgott. Nyakára egy zsák volt kötve, s a zsákban — 10,000 frank.

Vegyesek.

— A műkedvelők már buzgón tartják a próbákat a nagy hétre tervezett előadásokból. Egyik vigjáték a „Női könyek“ új franczia darab lessz, forditá Beöthy A. Szerepeit játszák: gr. Csáky Melani, b. Vay Gizela k. a. Beöthy Ákos, Kendeffy Árpád és ifj. gr. Károlyi István urak.

— Modrovics Ignácz úr a szükölködők javára régiség-kiállitást inditványoz, s ő a maga részéről Mátyás az igazságosnak serlegét ajánlkozik kiállitani.

— Pestváros költségvetése szerint mult évi jövedelme 1,363,295 frt, kiadása pedig 1,364,672 ft 55 kr volt. Tehát 1377 ft 55 kr deficit.

— Selmeczről legközelebb ismét fél millió frtnyi ezüst érczet vittek Bécsbe.

— Popper Adolf Bonyhádról Napoleon császárhoz egy tervet küldött be, a tenger alatti távirdavonal javitására. A császár cabineti főnöke levél utján tudatja a beküldövel, hogy a terv megérkezett és a belügyministeriumnak adatott ki megvizsgálás végett.

— Zágrábban iparkiállitásra történnek előkészületek, mely augusztusban fogna megnyilni. Magyarországból is küldethetnek oda gazdasági eszközök és gépek, s ezek czimzeteit és árjegyzékeit magyar nyelven szerkeszthetni.

— A sajtó állapota Bécsben következő statisztikai adatokból látható. A bécsi államügyészség 1863-ban 14 folyóiratot, 4 tiltott és 3 más nyomtatványt foglalt le. A sajtótörvény megszegése miatt Bécsben a mult évben 152 törvényszéki tárgyalás kezdetett, 140 esetben 182 vádlott el is itéltetett, fölmentés csak 10 esetben történt. 100 esetben irodalmi vagy művészeti termények jogtalan elárusitásán alapult tárgyalás, 20 esetben a kötelesség szerinti példányok át nem szolgáltatásán, 26 esetben a nyomtatványok hiányos megjelölésén.

— Az orosz-lengyelországi fölkelők mily pusztuláson mentek át egy év alatt, kitűnik az orosz hadi iroda kimutatásából, mely szerint 12-ig összesen 19,860 felkelő esett el, s 31,573 Oroszország belsejébe vagy Szibériába hurczoltatott.

— A Napoleon élete ellen összeesküdt négy olaszt febr. 26-dikán itélték el, s pedig Greco és Trabaccót kényszermunkával számkivetésre, Scaglioni és Imperatorit pedig husz évi kényszermunkára.

— Legtöbb sert a legujabb kiszámitás szerint Bajorországban isznak, hol évenkint egy-egy emberre 107 pint esik; Würtenbergában 70, Csehországban 40, s Bécsben is 40. Poroszországban csak 20 pint esik egy-egy emberre.

— Londonban óriási hangversenyt terveznek megint; ugyanis Martin, londoni zenész azon munkálkodik, hogy Shakespeare születésének 300-dik évnapján, mely f. é. apr. 23-án fog nagy ünnepélyességgel megtartatni, egy 1000 tagból álló énekkart hozzon össze, melylyel több, a nagy költő drámáihoz szerzett zenedarabot szándékozik előadni.

— Egyik franczia szaklapban közelebb jeles czikk jelent meg a magyarországi ásványvizekről. A czikk szerzője dr. Hasenfeld Manó, szliácsi főorvos.

— Oroszországban magyar ballettet adtak közelebb elő Odessában. Czime: „Juliska,“ s a ballet csárdásai roppantul tetszettek.

— Az erdélyi múzeum három virágházában 4875 darab különböző éghajlati növény van. A mi múzeumunk kertjében legkitünőbb növények a dudva és paraj.

— A nagyhét folytán rendezendő jótékony szini előadásokra szorgalmasan készülnek. A hölgyeket, Prielle Kornélia asszony, a férfiakat Szerdahelyi Kálmán tanitja.

— Temesváron a „Bűvös vadász“ dalmű adatása alkalmával Cantarelli énekest kifütyölték. Származott pedig ezen eset, a kaszinóban néhány nappal azelőtt egy fővral történt összekoczczanásból, melyből előbb párbaj s a fővnak megsebesitése, később a szinházi scandalum következett. A közönség tombolt és zúgott a láthatlan fütyülők ellen, végre csend lett, s a darab végig játszatott.

— Az egész ismert földön termelt aranynak mennyisége, Kalifornia aranytelepei felfedezése óta megnégyszereződött. 1846-dik évben termeltetett Amerikában — (Kalifornia kivételével, a hol akkor még nem ástak aranyat) — 32,800,000 dollár; Oroszországban 18,000,000 dollár; Európa többi részeiben 6,600,000 dollár; Ázsia, Afrika stb. 4,600,000 dollár. Összesen: 62,000,000 dollár. 1862-ben pedig Amerikában (Kaliforniában 60 millió) 144,000,000 dollár; Oroszországban 22,000,000 dollár; Európa többi részeiben 6,8000,000 dollár; Ázsia és Afrikában 5775,000 dollár; Ausztraliában (Uj-Seelanddal) 93,000,000 dollár. Összesen 271,575,000 dollár. Ezen összeg 580 millió a. ért. forintot képvisel.

— Az alföldi szükölködők részére, hallomás szerint a pestvárosi gyűjtő bizottmány is rendez szini előadást.

— A Pyber-bástya. A biber-, helyesebben Pyberbástya, Bécs egykori sánczolatának e maradéka, most romboltatik le. E bástya története némileg minket, magyarokat is érdekel, mennyiben ellenében Mátyás király 1485-ben egy nagy sánczot hányatott, és akkoriban jelentékeny csaták történtek mellette. Az első török ostrom alkalmával 1529-ben egy renegátnak sikerült e bástyán Bécsbe lopózkodnia, s fontos fölfedezései által nagyban elősegitte Bécs sikeres védelmét. E század elején e bástyán híres kávés sátor állt, melynek De Ligne herczeg, Beethoven, s akkori jelesek voltak naponkinti látogatói.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

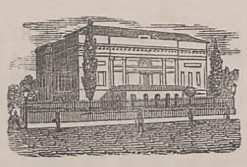

Nemzeti szinház.

— Szinháznak szinház, — jegyzé meg nem régiben egy ismerősünk, — de sok este van, midőn már aligha nemzeti. Nézzük az operai előadásokat. Még az, hogy Murszka Ilma k. a. folyvást olasz szöveggel énekel, hagyján! hisz ő csak vendégszerepel; noha régibb jó időkben — kevesebb segédeszközzel is — úgy igyekeztek szervezni az állandó dalmüi személyzetet, hogy vendégekre csak nyáron át szorulánk, midőn t. i. a mieink szabadságidejöket használták, a nagyvilág pedig faluzott, fürdőzött. Most máskint van. Azonban Murszka Ilma k. a. elég kedves vendég arra nézve, hogy megengedjünk, ha már épen kell — nyelvünk rovására egy kis kivételt. De hogy egy rendes tag, minő Ceresa, nyár óta folyvást olaszul adja elő szerepeit: ez kétségkivül megrovást érdemel. Vagy képes megtanulni nyelvünket: akkor szoritsák rá; vagy nem képes, s akkor nem tölthetvén be szerződési föltételeit: bocsássák el, s keressenek nála alkalmasabbat. Apáink, (hála nemes törekvéseiknek!) nem azért alkoták a nemzeti szinházat, hogy állandó tagok is az olasz nyelvet honositsák meg rajta. Szivesen elismerjük, hogy Ceresa úrnak ritka erős hangja van, s néha ugy harsog, mint egy csatakürt; de sem müvészi kifejezése, sem játéka, sem egész megjelenése nem olyan, hogy a puszta hangért föláldozzuk még azt az elvet is, hogy szinpadunk állandó tagjai esténkint nyelvünket beszéljék. Carina k. a. (ki Gretchent a „Faust"-ban mindig oly szépen énekli,) s Simon, ki igen jó Valentin, s meglepőleg könnyűd Figaro, szintén idegen ajkúak, de mert kellő buzgalommal birnak, már is megtanulták annyira nyelvünk kiejtését, hogy gyakran egész örömmel hallgathatjuk őket.

Murszka kisasszonyt ujabb vendégszereplési sorozatra nyerték meg. Igy énekelt ujra „A szevillai borbély"-ban, s közelebb „Linda" czimszerepében. Nagy játékrendje nincs, de könnyűd trillaival, s itt ott meleg kifejezéseivel mindig megnyeri közönségét.

Mellékesen meg kell jegyeznünk, hogy Pauli csinosan énekli Almavivát, Ormai pedig mint don Bartolo kielégitőleg játszik.

A pályavigjátékok közül ujra láttuk Degré A. „Divatos betegét." Hiányai daczára sem érdemli azt a szigorú megrovást, melylyel egy pár itész illeté. Mulatságos jelenetei a közönséget még több izben is föl fogják derithetni.

A drámában üdvösen teszik, hogy ujabban Jókainénak és Egressynek minél több tért nyujtanak. Sorozzák még hozzájuk Tóth Józsefet, s a drámák barátait lekötelezik.

A két elsőt „Marianna" franczia szinműben láttuk, mely oly korból ered, midőn a párisi irók inkább hatásos szerepek, mint jó szinművek alkotására törekedtek.

A „Szeleburdi"-ban Szerdahelyi tűnt ki könnyűd, vidám játékával. Az is kitünt, hogy e vigjáték két első női szerepét a két Szigligeti k. a. játszá, még pedig mulatságos günyképen ép az napon, midőn az igazgató úr, a P. N.-ban ujra védelme alá vette a szereposztás önzetlenségét. Igen! de kik játszák, ha nem ők? — kerdezhetné valaki. Ép az a baj, hogy odáig vitték a dolgot, hogy nekik kell játszani. Szilágyi B-né — e kedves szinésznő — halálával gondoskodtak-é, hogy helyét betöltsék? Sőt gondoskodnak-e, hogy ha Felekiné asszony csakugyan nem szerződnék, (a mit helytelenül tenne,) legyen, ki botrány nélkül eljátszhassa szerepeit? A közelebbi női szerződtetések — valljuk meg — igen félszegek voltak. Megnyerték Paulainé asszonyt, kinek mai szakmakörére Komlóssy K-né asszonyt kellett volna használni, s használhatták volna is sokkal jobb sikerrel. Ellenben a hiányzó kedélyes női szakmák betöltésével keveset törődtek. Nem állitjuk, hogy ez czélzatosan történt, (még ha igazság is, törvény elé idézhetnének értte;) de anyi bizonyos, hogy mabolnap, ha Felekiné és Prielle Kornélia asszonyokat betegség vagy más egyéb akadályozni fogja follépésükben, csakugyan kénytelenek leszünk a Szigligeti kisasszonyokban gyönyörködni, miután nincs más. (Természetesen nem a vidéken, hanem a nemzeti szinháznál!)

Röstelnők, ha e sorok irója azon gyanút keltené bárkiben is, hogy két zsönge kezdő szinésznőt üldöz. Ellenkezőleg már kimondá első follépésük alkalmával, midőn törekvésüket akkor is, mint ma, örömest elösmeré: hogy fokozatos haladás által foglalhatnak el tért szinpadunkon, csak ne akarjanak jelentékenyebb szerepekben debutteirozni. Erre az egyiknél nincs elég költészet, melegség, a másiknál jó hang. Arról lehet hát szó, hogy routinirt szinésznők legyenek. De ha túlgyakori follépetésükkel a közönséget elkedvetlenitik tőlük: akkor elvesztik a játékot, melyet oly hamorosan akartak megnyerni. Szóval az által, hogy mi néha gáncsoljuk túl a rendén való alkalmaztatásukat: csak jövőjük sikerét kivánjuk jobban biztositani. Adjanak nekik oly tért, melynek — elismerésreméltó szorgalmuk és kedvök folytán — megfelelhetnek; ez mindenesetre méltányos dolog lessz; de ha magasabbra tolják, mint a hová illenek, bárki is Sisyphus munkáját ismétli velök: ép az oromból fognak ismét visszahullani.

Igen — mondhatná valaki, — de Anita és Adeline a „Szeleburdiban" nem is első rangú szerepek. Átalában nem, de e vigjátékban még is csak az elsők, s ha nincsenek nagyon gyakorolt kezekben, a vigjáték sok elmés jelenetének éle vesz el. Az egyikben Lendvainé asszonyt, (ki noha sokkal jobb szinésznő, felényit sem szerepel), sokkal szivesebben láttuk volna.

F. hó 6-dikán pedig Szigligeti Anna k. a-nak „Amália" szerepét oszták Schiller „Haramiák"-jából. E szerepet azelőtt Jókainé játszá. E szerint tények, még pedig kirívó tények czáfolják meg azon állitást, mintha e kezdő szinésznők csak harmadrendű szerepeket kapnának. S a jó közönségnek mindezt tűrnie kell, mert az igazgatónak — igy tetszik.

F. hó 9-én „A gályarab"-ot adták elő, melyet Némethy György készitett Hugo V. „Les Miserables"-jéből. Áldatlan dolog ily széles keretű és szerteágazó munkából drámát erőszakolni, még akkor is, ha — mint jelenleg — érdekes és élénk jelenetekkel bir. Nem egyéb ez, mint egy nagy költői munka megbénitása a szinpad procrustesi szűk ágyában.

Budai népszinház.

— E hó első napján az egyetemi gyógyszerész-segélyző egylet javára Szigligeti érdekes vigjátékát, „A mamát" adták elő — mükedvelők. Szép siker volt, s különösen a közreműködő hölgyeket (Prágay Lajosné, Juricskay Matild k. a. Láng Irma k. a.) dicséret illeti nemes és sikeres vállalkozásukért.

Felvonások közt Komlóssy K-né asszony Garay „Szent Erzsébet" legendáját emelkedett hangon szavalta, Mányik Ernesztin k. a. pedig két dalt igen csinosan énekelt.

A tiszta jövedelem 206 frt 80 krra ment. Ez összeg legszebben beszél az előadásról.

A népszinház játékrendje most már tarkább, mint elébb. Láttuk a „Fecsegőket," Offenbach ez egyik legszebb zenéjü müvét, Souppé-tól a „Tiz leányt," s közbe kis franczia vigjátékokat, minő „A braziliai" és „A nevelő nő."

Márczius 3-dikán „Az ördög pilulái" is ujra szinre került, ezüttal hetvenegyedikszer. Azon alkalomra vették elő, hogy a berlini Wallner szinház igazgatója s Berg ismeretes német bohózatiró itt voltak, s meg akarták nézni e tüneményes darabot, mielőtt a berlini Wallner-szinházhoz elvitették volna gépeit és jelmezeit.

A szerkesztő póstája.

— Sz. T. Debreczen. Az óhajtott czélra szántuk. — Sz. Kassa. Az érzelem szép, de ez még nem elég. A beküldött munkálatokat illetőleg jövőre válaszolunk. — Kún-Szent-Miklósra: magán levelet irunk.

— Teljes számú példányaink lévén, előfizetéseket a kiadó hivatal időközökben is folyvást elfogad.

Előfizetési fölhivás!

„AZ ORSZÁG TÜKRE"

czimű képes lap

mart. aprilisi évnegyedére.

Képes lapunk sokkal ismertebb és terjedtebb hazánk müveltebb köreiben, semhogy szükségesnek látnók azt hosszasan ajánlani az olvasó közönség további szives pártfogolásába.

Mint a közelebbi évnegyed folyama is tanusitja: folyvást igyekezünk tartalomgazdag és érdekes képekkel diszitett lapot adni, még pedig oly külsőben, melyről általánosan el van ismerve, hogy a birodalom legszebben kiállitott lapja.

Tartalmára nézve törekszünk a hasznost és gyönyörködtetőt egyesiteni. Sok kitünő tudós és szakember dolgozott számunkra közelebb is, valamint költők, tárczairók és szépirodalmi más erők, kiknek segélyével folyvást igyekszünk lapunk tartalmát fentartani. Világ és népisme, természetrajz, stb. mindig vonzó modorban lesznek lapunkban tárgyalva, figyelemben tartva, hogy e közlöny nem csak férfiak, hanem egyszersmind müvelt nők lapja is.

Bárha a tömegesebb pártfogolás lehetővé tenné, hogy e lapot minden tekintetben még magasb szinvonalra emelhessük. Ezért ujolag fölkérjük pártolóinkat, hogy e lapot ismerőseik körében terjeszteni sziveskedjenek; s ne feledkezzenek el arról, mit már egyszer kijelenténk, hogy:

ha mindenik előfizetőnk maga mellé még egy társat szerezne, akkor az „Ország Tükre," melyet közönség és irodalom egyiránt hasznos és szükségesnek ismert el, nem csupán tengeni, hanem virágozni is fogna.

Képeink továbbá is oly sikerültek lesznek, mint eddigelé. Oly arczképek, minők **Reményi, Hollósy L-né, Almásy Pál** stb. (**Marasztoni** Józseftől,) még egy lapban sem jelentek meg, s igy lapunk pártolása nem csupán irodalmi, hanem müvészeti ügyet is mozdit elő.

Műlapunk készül, s úgy bisszük meglepetés lessz a közönségre nézve. Ha a részvét lehetővé teszi: a műlapok számát is megszaporitandjuk.

Előfizetéseket nem csak ez évnegyedre, hanem egész évre is elfogadunk, miután teljes számú példányaink még vannak.

A lap előfizetési ára: évnegyedre **3** frt, félévre **6** frt, egész évre **12** frt.

Az összeget „Az Ország Tükre" kiadó hivatalába, Pest, egyetem-utcza 2-dik sz. kérjük küldetni. Pest, márcz. 1. 1863.

„Az Ország Tükre" kiadó hivatala.

TARTALOM: Offenbach. — Az élet-meleg. — A mennyei birodalom. — A kurta-kigyó. — Uj kisérletek a vizáradások körül. — Emlékezés a „föltámadt halottra." — A fóthi templom. — Trencsén. — Szépirodalmi csarnok: Tiz nap története. — A nő. — Charlotte és Lottika. — A rudas fürdő közterme. — Vegyes rovatok. — Előfizetési fölhivás.

PEST, 1864. NYOMATOTT ENGEL ÉS MANDELLONÁL.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.